

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

ASSENEDE KASTEELSTRAAT (prov. OOST-VLAANDEREN)

BASISRAPPORT

Monument
Vandekerckhove

Auteur: Tina KELLNER

Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER

Afdeling Archeologie
Rapport 2013/41

Afbeelding op schutblad: Algemeen beeld op het onderzoek.

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgraving ☒		Prospectie ☐	
Vergunningsnummer: 2012/043			
Datum aanvraag: 23/01/2012			
Naam aanvrager: KELLNER Tina			
Naam site: Assenede, Kasteelstraat			
Naam aanvrager metaaldetectie: KELLNER Tina			
Vergunningsnummer metaaldetectie: 2012/043 (2)			
Opdrachtgever:		Gemeente Assenede Kasteelstraat 3 9960 Assenede	
Uitvoerder:		Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster	
Bevoegde Vlaamse overheid:		Stani Vandecatsye (erfgoedconsulent, Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen)	
Bevoegde Intergemeentelijke Archeologische Dienst:		/	
Projectleider:		Bert Acke	
Leidinggevend archeoloog:		Tina Kellner	
Archeologisch team:		Bart Bot, Frederik Roelens, Christof Vanhoutte	
Plannen:		Tina Bruyninccx	
Conservatie:		/	
Materiaaltekeningen:		/	
Start veldwerk:		17/04/2012	
Einde veldwerk:		08/05/2012	
Wetenschappelijke begeleiding:		/	
Projectcode:		ANKA11	
Provincie:		Oost-Vlaanderen	
Gemeente:		Assenede	
Deelgemeente:		Assenede	
Plaats:		Kasteelstraat	
Lambertcoördinaten:		X: 106959, Y: 213125; X: 106988, Y: 213023	
Kadastrale gegevens:		Assenede, Afdeling 1, Sectie E, openbaar domein (Kasteelstraat).	
Beheer opgravingsdata:		Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster	
Beheer vondsten:		Gemeente Assenede Kasteelstraat 3 9960 Assenede	
Titel:		Archeologische opgraving Assenede Kasteelstraat (prov. Oost-Vlaanderen). Basisrapport.	
Rapportnummer:		2013/41	
Contact:		info@monument.be; T: +32 51 31 60 80	

1. INHOUDSTAFEL

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	2
1. INHOUDSTAFEL	3
2. INLEIDING	5
3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS	7
3.1. GEOGRAFISCHE EN TOPOGRAFISCHE SITUERING.....	7
3.2. GEOLOGISCHE EN BODEMKUNDIGE SITUERING	9
4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS.....	11
4.1. ASSENEDE.....	11
4.1.1. Historische informatie	11
4.1.2. Archeologische informatie.....	13
4.2. KASTEELSTRAAT.....	15
4.2.1. Historische informatie	15
4.2.2. Archeologische informatie.....	16
5. ONDERZOEKSMETHODE.....	19
5.1. ALGEMEEN.....	19
5.1.1. Vraagstelling.....	19
5.1.2. Randvoorwaarden.....	19
5.2. VELDWERK.....	21
5.3. VONDSTVERWERKING EN RAPPORTAGE	22
6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN, STRUCTUREN EN VONDSTEN	23
.....	23
6.1. STRATIGRAFIE.....	23
6.2. BESCHRIJVING	25
6.2.1. Algemeen	25
6.2.2. De walgracht.....	25
6.2.2.1. Profiel 2.....	25
6.2.2.2. Profiel 3, 4, 5 en 6	28
6.2.2.3. Profiel 11.....	36
6.2.2.4. Profiel 15.....	36
6.2.2.5. Vondsten uit de gracht in het algemeen.....	38
6.2.2.6. Besluit en overpeinzing over een brug.....	44
6.2.3. De keermuur.....	45
6.2.3.1. Algemeen.....	45
6.2.3.2. Beschrijving	45
6.2.3.3. Poortgebouw	50
6.2.4. Profiel 1 Laag 9: een afvalkuil?	51

6.2.4.1. Beschrijving	51
6.2.4.2. Vondsten en datering	51
6.2.5. <i>S6: een natuurlijk beekje of een grachtje?</i>	52
6.2.5.1. Algemeen	52
6.2.5.2. Beschrijving	52
6.2.6. <i>S1, S2 en S3: een recent gootje</i>	53
7. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS	55
8. SYNTHESE	57
9. LITERATUUR	59
10. BIJLAGEN	61

2. INLEIDING

In het kader van de geplande rioleringswerken in de Kasteelstraat te Assenede (provincie Oost-Vlaanderen) voerde een team van Monument Vandekerckhove nv tussen 17 april en 8 mei 2012 een archeologische opgraving uit in een gedeelte van de straat. Opdrachtgever voor het onderzoek was de gemeente Assenede. Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de bijzondere voorschriften opgesteld door Onroerend Erfgoed, dat op basis van de ligging van de site vlakbij een gekende 16de-eeuwse kasteelsite een voorafgaande opgraving oplegde van zo'n 100 strekkende meter in de straat.

In dit basisrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek voorgesteld. In enkele inleidende hoofdstukken worden de geografische, bodemkundige, historische en archeologische situering van het terrein toegelicht, alsook de gebruikte methodologie bij het onderzoek. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven aan de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese van de resultaten met aanbevelingen voor eventueel verdere onderzoeksdaden. Het geheel wordt verduidelijkt door middel van kaarten en foto's. Als bijlage zijn de gedigitaliseerde overzichtsplannen opgenomen. Bij het rapport hoort een digitale drager met daarop alle foto's, de plannen, de veldtekeningen, de inventarissen en de digitale versie van deze tekst.

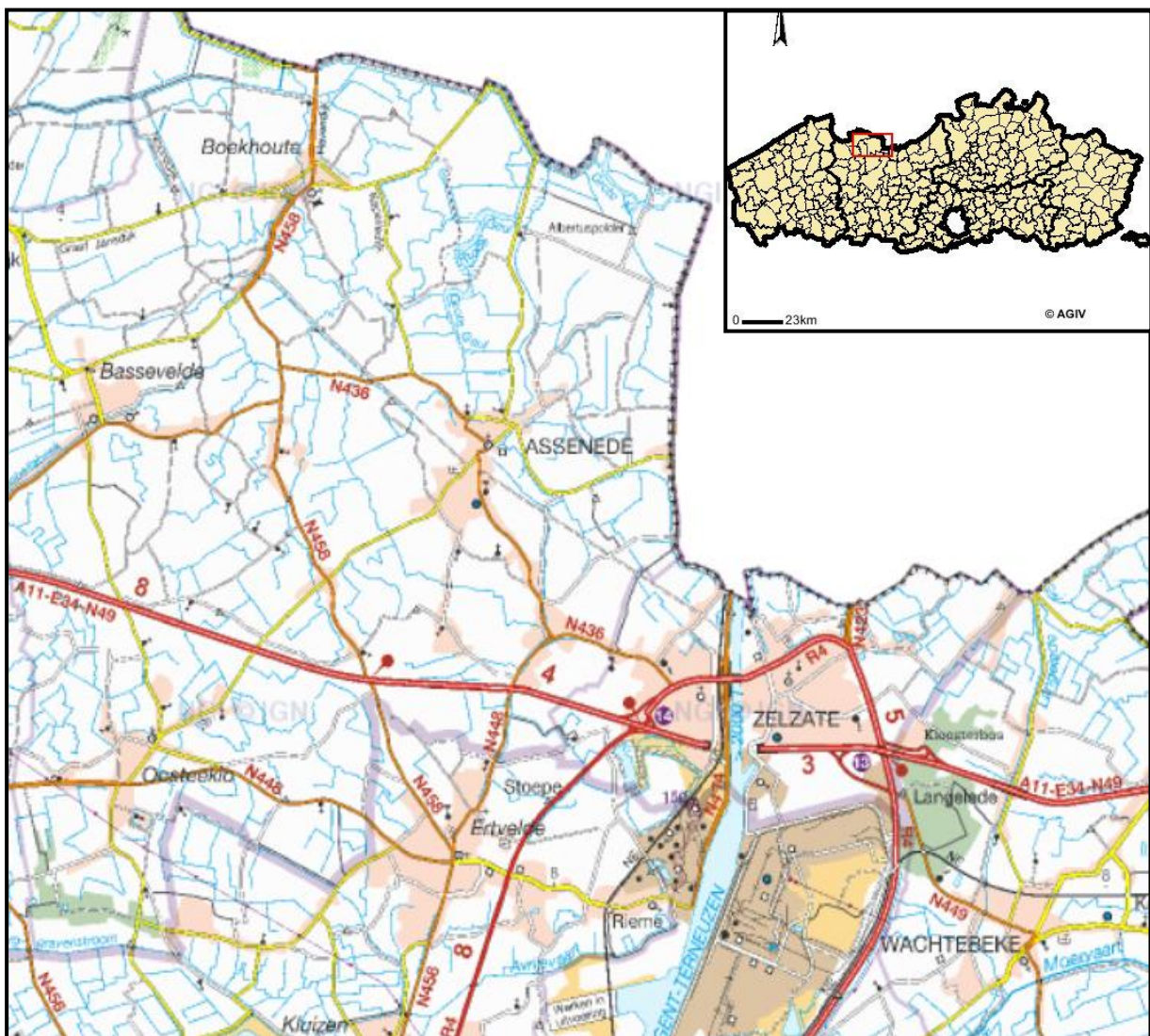
Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan volgende personen en instanties die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: Stefan Steyaert en collega's (gemeente Assenede), Stani Vandecatsye, Sam De Decker en Jan Moens (allen Onroerend Erfgoed), Marc De Smet (lokale heemkundige), Aclagro nv en bvba ViVer.

3. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

3.1. Geografische en topografische situering

Assenede is een gemeente die bij het arrondissement Eeklo hoort en gelegen is in het Meetjesland, een landelijke regio in het noordwesten van Oost-Vlaanderen, gesitueerd tussen Gent en Brugge. De gemeente bestaat uit vier deelgemeenten: Assenede, Bassevelde, Boekhoute en Oosteeklo. Assenede bevindt zich vlakbij de Nederlandse grens.

Figuur 1: Ligging van Assenede in het noorden van de provincie Oost-Vlaanderen, tegen de grens met Nederland (© <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen>; <http://www.ngi.be/topomapviewer>).

Het dorpscentrum is aangelegd op een duidelijk waar te nemen zandige rug¹, die volgens het Nationaal Geografisch Instituut gelegen is op een hoogte van +5,919m TAW². De Kasteelstraat is te situeren ten zuiden van de kerk, op de zuidelijke flank van de vallei van de Kloosterbeek aan de voet van deze zandige rug³.

Figuur 2: Ligging van de Kasteelstraat in het centrum van Assenede (© <http://www.ngi.be/topomapviewer>).

---

¹ De Decker S. 2006, p. 10.

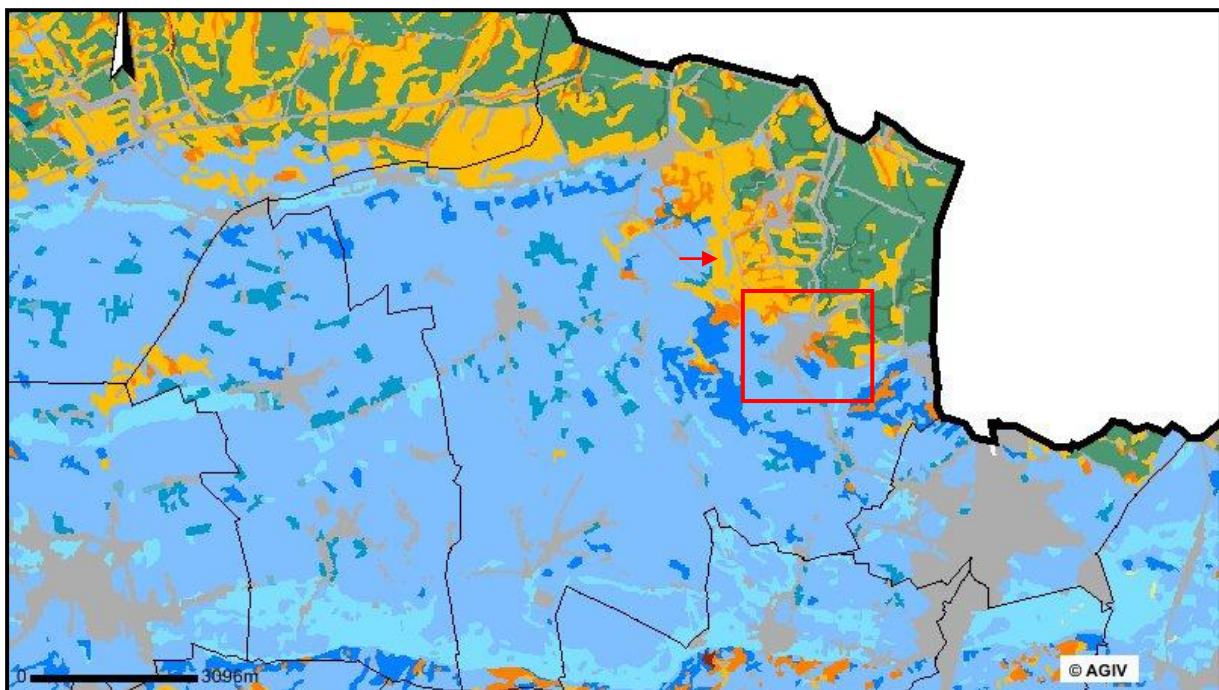
² <http://www.ngi.be/gdoc/retrievingData.htm>

³ De Decker S. 2001, p. 13.

3.2. Geologische en bodemkundige situering

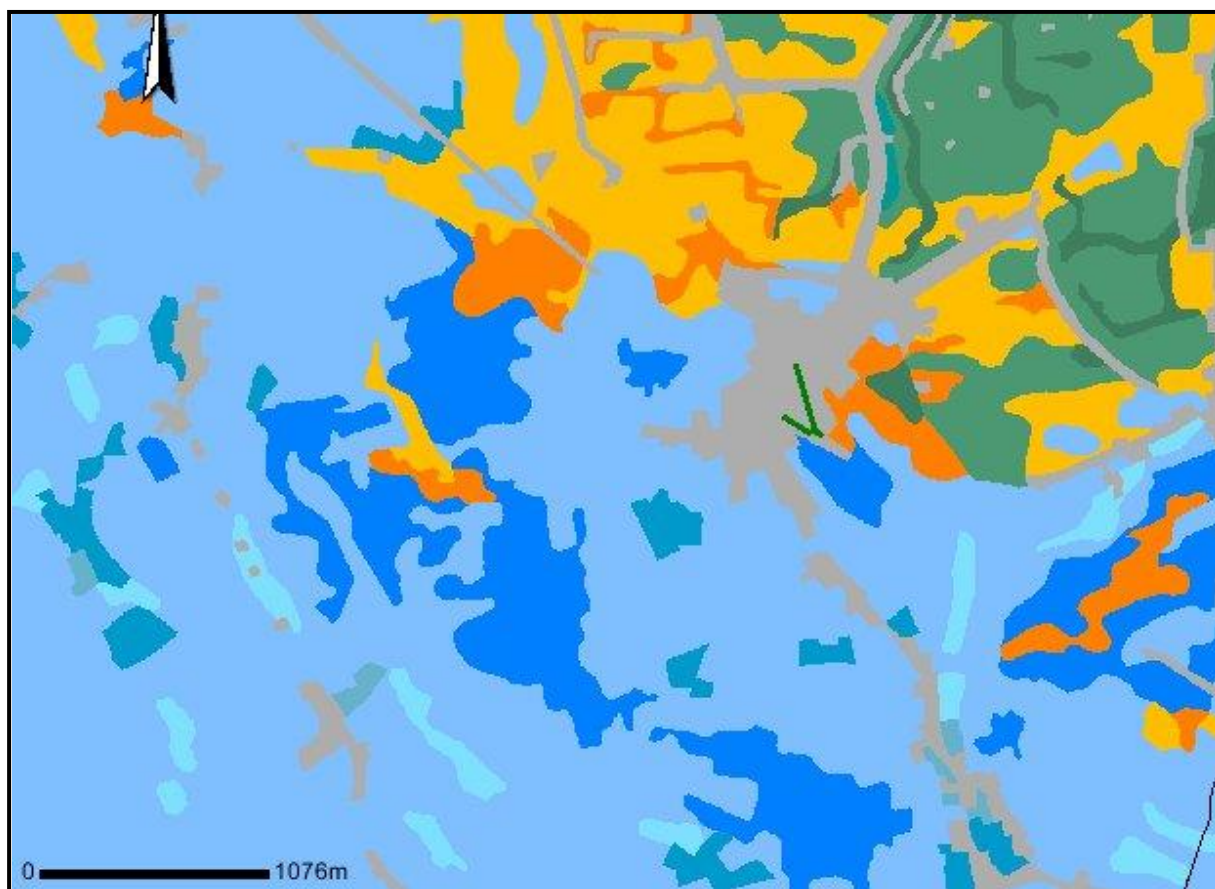
Assenede bestaat uit de polders in het noorden en de Vlaamse zandstreek in het zuiden. Deze laatste is een overblijfsel uit de laatste ijstijd en werd gevormd toen een enorme hoeveelheid water gevangen zat in het ijs dat Noord-Europa bedekte tijdens de laatste ijstijd. Hierdoor lag de Noordzee droog en de noordwestenwinden zorgden ervoor dat enorm veel zand uit het Noordzeebekken het binnenland werd ingeblazen. Aldus werden grote delen van Vlaanderen bedekt met zandruggen die de dag van vandaag vaak nog duidelijk waarneembaar zijn in het landschap. Dit is ook het geval in Assenede: de kerk van de gemeente is gelegen op dergelijke zandrug⁴. De polders ontstonden hier pas in de middeleeuwen, toen de mensen zich dienden te beschermen tegen de Westerschelde omdat deze de rol van hoofdmonding van de Schelde had overgenomen van de Oosterschelde. Daardoor kon de zee ver doordringen in het gebied rond Assenede waardoor meerdere dorpen verdwenen in het water. Om deze verloren gronden terug te winnen op de zee werden er vanaf de 15de eeuw dijken en polders aangelegd⁵. Op de bodemkaart is te zien dat de Kasteelstraat (donkergroen aangeduid op figuur 4) gelegen is op vochtig tot nat(te) zand(leem)gronden.

Figuur 3: Assenede (rode kader) en omgeving op de bodemkaart. Grijs: antropogeen, niet gekarteerd; donkerblauw: nat zand; lichtblauw: vochtig zand; oranje: nat zandleem; groen: kleibodem (poldergebied) (© <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen>).

⁴ De Decker S. 2006, p. 63.

⁵ De Decker S. 2006, pp. 63-65.

Figuur 4: Detail van de bodemkaart, met de Kasteelstraat aangeduid met 2 groene lijnen. De site bevindt zich op de grens tussen zand-zandleem-polderklei (© <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen>).

4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

4.1. Assenede

4.1.1. Historische informatie

Over waar de plaatsnaam “Assenede” vandaan komt, bestaan verschillende theorieën. Over één ding zijn de vorsers het allemaal eens: het heeft iets te maken met bomen. De meesten denken dat de naam een beboste plaats in een waterrijke omgeving betekent. Slechts één theorie zegt dat het waarschijnlijk over een plaats gaat waar een bepaalde boomsoort voorkomt, zonder dat er water aan te pas komt⁶.

De eerste vermelding van het dorp stamt uit 1120 (‘Hasnethe’). Assenede behoorde in de middeleeuwen tot de Vier Ambachten, een gebiedsomschrijving die in de late middeleeuwen gebruikt werd voor het noorden van het graafschap Vlaanderen. De Vier Ambachten waren: Boekhouterambacht, Assenederambacht, Axelerambacht en Hulsterambacht. Het was een vrij gebied (en geen heerlijkheid): elke gemeenschap genoot betrekkelijke zelfstandigheid en een grote mate van zelfbestuur⁷. Hun keure verwierven de Vier Ambachten van gravin Johanna van Constantinopel in 1242, maar waarschijnlijk was deze gebaseerd op een nog oudere tekst misschien wel uitgevaardigd door graaf Filips van den Elzas op het einde van de 12de eeuw. Het feit dat de Ambachten deze rechten werden toebedeeld toont duidelijk aan hoe rijk deze streek in die tijd wel niet was⁸. In 1664, zestien jaar na de Vrede van Munster die een einde maakte aan de Tachtigjarige oorlog, werden de Vier Ambachten opgesplitst: Boekhoute en Assenede bleven tot Vlaanderen behoren, de andere twee gingen tot Zeeland behoren⁹.

Doordat Assenede gelegen is nabij de grens met Nederland, zou men wel kunnen zeggen dat het dorp de Tachtigjarige Oorlog van heel nabij heeft meegemaakt. Niet alleen hadden de inwoners te lijden onder de invallen van de Geuzen, er was ook watersnood en hongersnood. Het Twaalfjarig Bestand bracht enige verlichting, maar de bevolking moest nog steeds fouragie leveren voor de forten van het Sas van Gent en Zelzate. Na opheffing van het Bestand had Assenede aanvankelijk geen last van het oorlogsgeweld, maar daar kwam verandering in toen de Hollandse veldheer Frederik Hendrik besloot dat hij het Sas van Gent wou veroveren op de Spanjaarden. Hij had drie pogingen nodig

---

⁶ Baete F., De Decker S. en De Vleeschauwer M. 2002, pp. 7-11.

⁷ De Decker S. 2006, p. 65.

⁸ De Decker S. 2006, pp. 65-66.

⁹ <http://www.detweeambachten.be/>

om uiteindelijk in 1644 hiertoe te slagen. Bij al zijn pogingen had hij zich voor een tijdje verschanst bij Assenede. In 1648 komt een einde aan de oorlog met de Vrede van Munster (5 juni 1648)¹⁰.

Ook na voorgaande beschreven periodes kent de gemeente een rijke geschiedenis waarvan een 17de-eeuwse kelder en het oude stadhuis uit 1771 op de Markt, de Sint-Annakapel op het einde van de Kapelledreef uit 1773, de arduinen dorpspomp uit 1819 op het Diederikplein en de pastorie uit 1872 getuigen.

In 1977 fuseerden de dorpen Assenede, Bassevelde, Boekhoute en Oosteklo tot de gemeente Assenede.

Figuur 5: Het dorpscentrum van Assenede op de Ferrariskaart uit 1777, met aanduiding van de voormalige kasteelsite (zie verder). De slotgracht is niet meer te herkennen, wel worden 2 vierkante percelen omgeven door een bomenrij aangegeven, met een toegangsdreef vanuit het dorpscentrum (© http://www.kbr.be/collections/cart_plan/ferraris/ferraris_nl.html).

---

¹⁰ Pauwels O. 1999, pp. 78-83.

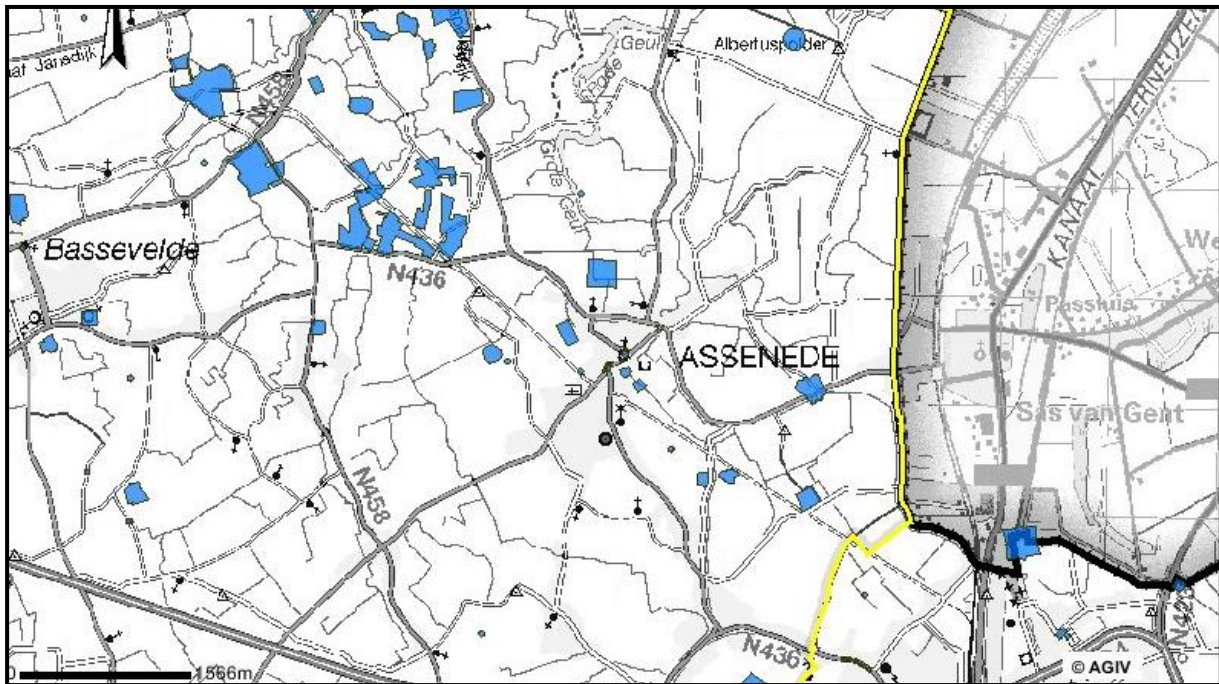
4.1.2. Archeologische informatie¹¹

- Prehistorie: Te Assenede werden tot op heden nog niet zoveel archeologische vondsten uit de prehistorie gedaan. In de Rijschootstraat (1018) werd tijdens de archeologische begeleiding van een Fluxustraject een mogelijk haardkuiltje teruggevonden stammend uit de steentijden en tijdens een opgraving in de Kloosterstraat (31503) in 1990 werd een tardiglaciale bodem uit het Alleröd (bodem van Usselo) beschreven die kan gedateerd worden tijdens het paleolithicum.
- Metaaltijden: Wat betreft de metaaltijden kan vermelding gemaakt worden van een indrukwekkende losse vondst (31802) gedaan in het begin van de 20ste eeuw tussen Assenede en Ertvelde, namelijk een zeer goed bewaard bronzen greeptongzwaard. Deze kan gedateerd worden in de late Bronstijd en meer bepaald Ha A2. Luchtfotografie toonde tevens verschillende circulaire structuren aan die waarschijnlijk kunnen geïnterpreteerd worden als grafheuvels uit de Bronstijd.
- Middeleeuwen: Deze periode is zeer goed vertegenwoordigd onder andere in de vorm van de romaans-gotische parochiekerk Sint-Pieter en Sint-Martinus (36111). De oudste vermelding van de kerk stamt uit 1108. Een uitwateringsluis uit de late middeleeuwen, een vierkante grachtstructuur in de Kloosterstraat (31503), een site met walgracht in de Knikkerstraat (31800) en een Karolingische muntschat (31803) vervolledigen deze lijst. In 2011, tenslotte, werd door een team van Monument Vandekerckhove nv een prospectie en opgraving uitgevoerd in de Kloosterstraat. Dit resulteerde in het vaststellen van een 13de – 14de-eeuwse sporen van landgebruik die vermoedelijk in verband kunnen worden gebracht met het nabijgelegen, sinds lang verdwenen begijnhof.
- Nieuwe Tijd: Ook deze periode is goed vertegenwoordigd. Het kasteel van Assenede (31807) stamt uit deze tijd, alsook de herberg “De Gulden Appel” (31496) (tot 1660). Tijdens de opgraving van een 17de-eeuwse waterput (31501) in de Hoogstraat werden ten oosten van deze waterput funderingsresten teruggevonden van een mogelijke redoute. Verder kan nog vermelding gemaakt worden van de 17de-eeuwse forten Fort Leopold (151577) en Fort Haasop (155912).
- Nieuwste Tijd: In de Rode Polder (40120) stortte tijdens WOII (meer specifiek op 17/08/1943) een vliegtuig neer, dit bevindt zich waarschijnlijk nog steeds op zo’n 3 tot 4 meter diepte. De aanwezigheid ervan werd vastgesteld door metaaldetectie en proefputjes, alsook door ooggetuigenverslagen.

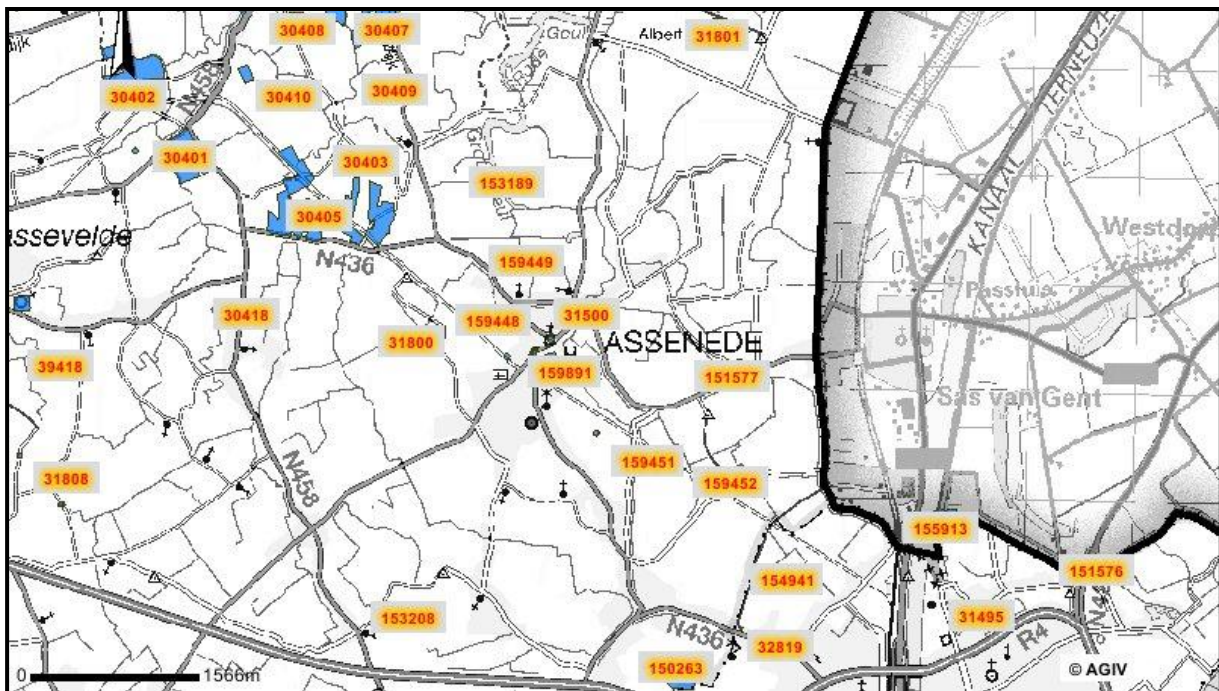
---

¹¹ <http://cai.erfgoed.net/cai/zoeken.php>

Figuur 6: Kaart met de archeologische en historische vindplaatsen rond Assenede (blauwe vakken) (© [http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/?startup=zg\(43002\)#](http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/?startup=zg(43002)#)).

Figuur 7: De archeologische en historische vindplaatsen met hun locatienummer (© [http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/?startup=zg\(43002\)#](http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/?startup=zg(43002)#)).

4.2. Kasteelstraat

4.2.1. Historische informatie

De Kasteelstraat heeft zijn naam te danken aan te kasteel dat Andries Andries hier in de 16de eeuw liet optrekken. Andries Andries, geboren rond 1460 en gestorven in 1517, was afkomstig uit een welstellende, maar niet van adel zijnde familie. Zijn verheffing tot de adel had hij volledig aan zichzelf en zijn uitstekende carrière te danken: in 1501 werd hij benoemd tot rentmeestergeneraal van de bedden van Bewester Scelt, in 1509 werd hij schepen van het Brugse Vrije en in 1510 werd hij gepromoveerd tot ontvanger van Bewester Scelt. Op 23 mei 1515 werd hij tot ridder geslagen en trad zo toe tot de adel¹².

Als Andries omstreeks 1510 de gronden waarop hij zijn kasteel zal bouwen verwerft, behoort hij dus nog niet tot de adel. Maar hij is rijk en besluit voor zichzelf een indrukwekkend en luxueus kasteel te bouwen in de vroeg-Renaissance-stijl op een asymmetrische plattegrond. Hoe dit kasteel er precies uitzag, is niet volledig duidelijk door de korte bestaansgeschiedenis ervan en het feit dat het gebouw vanaf het einde van de 17de eeuw gebruikt werd voor steenwinning. Dit laatste zorgde ervoor dat het gebouw bijna overal werd afgebroken tot op de funderingen¹³. De functie van het kasteel was residentieel en niet militair: het was zowel een buitenverblijf als een uitvalsbasis voor de inpolderingen, een activiteit waarmee Andries Andries zich bezig hield¹⁴.

De geschiedenis van het kasteel begint uiteraard met de bouw ervan. Dit gebeurde op basis van historische teksten vermoedelijk rond 1513. Waarom Andries Andries er voor koos zijn buitenverblijf op deze plaats te bouwen in plaats van op een meer zichtbare plaats kan te wijten zijn aan eerdere bewoning van de gronden. Er wordt vermoed dat er al een woning omgeven door een walgracht had gestaan toebehorend aan de grootgrondbezitter Joos Triest. Het kasteel wordt in geen enkele historische tekst meer vermeld, totdat de Tachtigjarige Oorlog losbarst en Watergeuzen het neerhof in as leggen in 1572. In 1573 vallen de Geuzen wederom het dorp binnen, deze keer verschansen de inwoners zich in het kasteel en wordt een groot deel van het dorp zelf in de as gelegd. Wat betreft het jaar 1581 is beschreven in teksten hoe het kasteel dag en nacht bewaakt werd. In 1600, toen prins Maurits van Oranje doorheen Assenede trok om de havenstad Grevelingen te ontzetten, staken Spaanse soldaten die gelegerd waren in het kasteel het gebouw in brand. Of het kasteel hersteld werd, is tot op heden niet

---

¹² Baete F. 2006, p. 29 en p. 31.

¹³ Baete F., De Decker S. en De Vleeschauwer M. 2002, p. 23.

¹⁴ Baete F., De Decker S. en De Vleeschauwer M. 2002, p. 35.

duidelijk, maar feit is wel dat in 1603 de pastoor van het dorp wat nog overblijft van het bouwwerk bewoond. In 1626 wordt het Ambacht Assenede een heerlijkheid onder bewind van Charles van Bourgondië. Mogelijk herstelde hij het kasteel tot zijn oude glorie. Sanderus vermeld immers een fraai kasteel/paleis in zijn *Flandriae Illustrata* uit 1641. In het landboek van 1657 wordt vervolgens melding gemaakt van de slechte toestand van het bouwwerk. Ook een rekening uit 1687, van de heer van Wakken, vermeldt een vervallen kasteel. Men besluit dan ook om wat er nog van overblijft af te breken en de stenen te verkopen¹⁵. In de 18de eeuw worden er op het kasteelterrein een gevangenis en andere huizen gebouwd. Tenslotte wordt er in de tweede helft van de 19de eeuw een herenhuis op de site gebouwd. Het is bij de afbraak van deze woonst dat het terrein braak kwam te liggen en aldus de ideale locatie werd voor het nieuwe administratieve centrum van Assenede¹⁶.

Wat betreft de geschiedenis van de Kasteelstraat zelf: deze werd pas in 1875 aangelegd als verbinding tussen de dorpskern en het nieuwe station (gebouwd tussen 1868-1871) op de spoorlijn Zelzate-Eeklo¹⁷. Indien er op dat moment nog sporen van de kasteelgracht aanwezig waren in het landschap, werden ze hierdoor weggevaagd.

4.2.2. Archeologische informatie

In 1978 werd in de Kasteelstraat al een *“naar schatting 80 meter lange muur met een breedte van 1,2 meter”* blootgelegd. Lucas Hillaert interpreteert deze muur in zijn boek als zijnde deel uitmakende van de *“zeer vroege periode van de zeegemeente Assenede”*. Volgens hem zou deze muur een aanlegplaats geweest kunnen zijn voor schepen¹⁸.

Naar aanleiding van de plannen voor de bouw van een nieuw administratief centrum tussen de Kloosterstraat en de Kasteelstraat te Assenede werd in 2001 besloten tot het uitvoeren van een voorafgaand proefsleuvenonderzoek. Volksverhalen, de straatnaam en historische en cartografische bronnen wezen immers aan dat op de plaats van de bouwplannen een kasteel had gestaan¹⁹. De resultaten van dit proefonderzoek waren niet min: sporen van activiteit in de 12de en 13de eeuw, een hiaat in de 14de - 15de eeuw waarschijnlijk te wijten aan een economische terugval, en sporen van een 16de-eeuws

---

¹⁵ Baete F., De Decker S. en De Vleeschauwer M. 2002, p. 60.

¹⁶ Baete F., De Decker S. en De Vleeschauwer M. 2002, pp. 56-59.

¹⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/10290>

¹⁸ Hillaert L. 1986, p. 17.

¹⁹ De Decker S. 2001, p. 6.

kasteel²⁰. Tijdens dit onderzoek werd eveneens een poortgebouw met twee flankertorens aangetroffen. Als gevolg van de resultaten uit het proefonderzoek werd in 2004 een archeologische opgraving georganiseerd, waarbij de kasteelsite verder werd blootgelegd²¹.

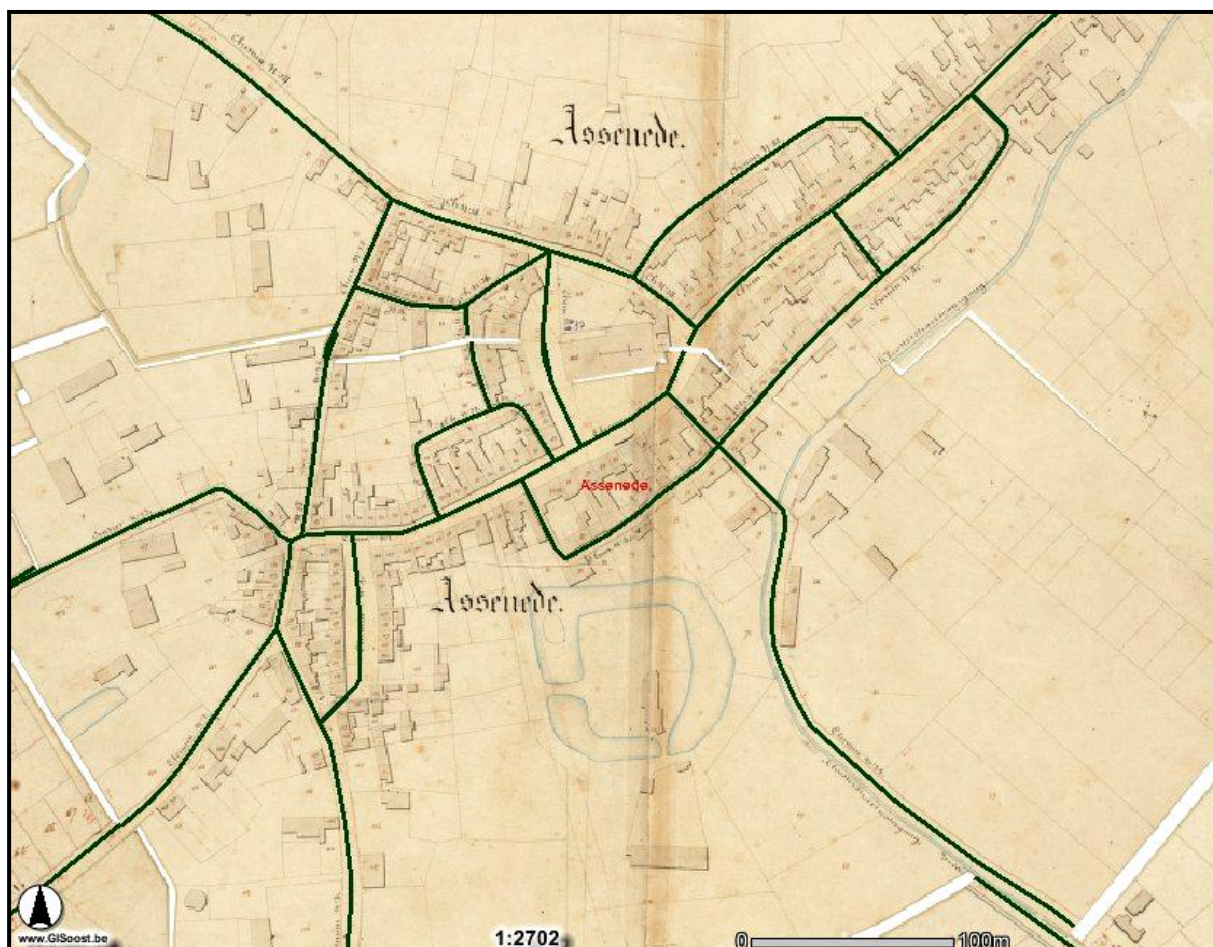

Figuur 8: Kadasterkaart uit 1660 door landmeter De Buck, met daarop de voorstelling van een rechthoekig kasteel, omgeven door een brede gracht waarover 1 toegangsbrug is te zien. Het centrum van Assenede bevindt zich rechts op de kaart (© <http://www.archeonet.be/images/assenede21.jpg>).

---

²⁰ Baete F., De Decker S. en De Vleeschauwer M. 2002, p. 22 en p. 35.

²¹ De Decker S. 2006.

Figuur 9: Het dorpscentrum van Assenede op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840. De omgrachting van de kasteelsite is nog prominent aanwezig, de situatie verschilt ten opzichte van de gegevens op de Ferrariskaart (© <http://www.gisoost.be/atlasbw/>).

5. ONDERZOEKSMETHODE

5.1. Algemeen

5.1.1. Vraagstelling

De voorschriften waaraan het onderzoek diende te voldoen werden beschreven in de 'Bijzonder voorschriften bij de vergunning voor een archeologische opgraving'²².

Door de opgraving van het vlakbij gelegen kasteel van Andries Andries en aangezien vorige rioleringswerken in de Kasteelstraat resten van muren hadden blootgelegd, waren de archeologische verwachtingen voor de opgraving niet miniem en werden op deze plek ondermeer de kasteelgracht, de keermuur aan de buitenzijde van deze gracht en een brug en eventueel bijhorend poortgebouw verwacht. Er konden dan ook duidelijke onderzoeksvragen gesteld worden:

- Hoe is de bakstenen muur die bij vroegere ingrepen aan het licht kwam geconstrueerd?
- Welke aanwijzingen zijn er voor de datering en de functie van de muur; gaat het inderdaad om een keermuur?
- Is er een poortgebouw aanwezig? Zo ja, hoe zag deze constructie eruit en hoe stond de poort in relatie met de muur?
- Hoe stond de muur in relatie met de gracht?
- Wat bevond zich aan de buitenkant (westzijde) van de muur en hoe staan deze sporen in relatie tot de kasteelsite?
- Kan het oorspronkelijke profiel van de gracht bepaald worden en op welke manier is de gracht opgevuld geraakt?

5.1.2. Randvoorwaarden

De uitvoering van het archeologische onderzoek in de Kasteelstraat was aanvankelijk voorzien was in 2011, maar de start werd door diverse omstandigheden herhaaldelijk uitgesteld. De aanvang werd uiteindelijk ingepland op 13 februari 2012, maar ten gevolge van de installatie van proefbemaling in het kader van de latere rioleringswerken in de straat werd de start van de opdracht nogmaals uitgesteld tot midden april 2012.

---

²² Deze maken deel uit van het bestek voor de opdracht: Gemeente Assenede 2010.

In de gemeente Assenede waren er ten tijde van het archeologische onderzoek heel wat straten onderbroken ten gevolge van de dorpskernvernieuwing. De Kasteelstraat was dan ook de enige straat die nog doorgang verschaft naar een parking verderop, waardoor doorgaand verkeer te gevrijwaard diende te worden. Om hieraan tegemoet te komen, werd besloten de opgravingsstrook van zo'n 100m lengte in 2 fases open te breken en op te graven. Er werd gestart met de oostelijke zijde van de straat (sleuf 1, aan de kant van het administratief centrum/vroegere kasteel): deze werd na voltooiing van de archeologische werkzaamheden terug volgestort en voorzien van een voorlopige asfaltlaag, zodat ook tijdens de tweede fase van het onderzoek de doorgang van het verkeer gevrijwaard bleef. Wat betreft het openleggen van de tweede sleuf werd in samenspraak met Onroerend Erfgoed beslist om de sleuf in het zuiden met circa 10 meter in te korten, teneinde tegemoet te komen aan de vraag van een particuliere bouwwerf om toegankelijk te blijven voor werfverkeer. Ook in het noorden werd de sleuf iets ingekort in functie van de bereikbaarheid. Om de veiligheid van weggebruikers en de archeologen te garanderen werden de sleuven voldoende omheind en gesignaleerd.

De omstandigheden waarin gewerkt diende te worden, waren verre van ideaal en dit zowel wat betreft het opdelen van de strook in twee smalle sleuven, als het weer, de hoge grondwaterstand en de zogenaamde historische omstandigheden van de site. Met dit laatste wordt bedoeld dat de Kasteelstraat recentelijk al eens was opengelegd om een nieuwe riolering te plaatsen. Hierdoor was de aanwezige keermuur (zie verder) vooral in sleuf 2 tot vrij diep verstoord en kon deze eigenlijk ook niet zoals het hoort onderzocht worden: de rioolbuis lag bovenop de muur en deze kon hier dus niet worden blootgelegd. In het profiel kon slechts vastgesteld worden dat de muur weldegelijk aanwezig was.

5.2. Veldwerk

De sleuven werden aangelegd van zuid naar noord, beginnende vanaf huisnummer 8 wat betreft sleuf 1 en 10 meter noordelijker wat betreft sleuf 2, met behulp van een kraan met tandenloze kraanbak. Er werd geopteerd om al meteen aan het begin van beide sleuven te verdiepen tot op de moederbodem, teneinde te weten te komen hoe diep deze zich nu precies bevond. Dit leverde meteen ook uitstekende profielkolommen van buiten de keermuur op. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat het afgraven tot de moederbodem laag per laag gebeurde, zodat grondsporen zeker zouden worden opgemerkt.

De rest van de sleuven werd laag per laag afgegraven, tot op een diepte die veiligheidstechnisch aanvaardbaar was, dus niet tot op de moederbodem. Voor de eerste sleuf hield dit vooral graven in de walgracht in. Teneinde een beter zicht te krijgen op de opbouw, vorm en diepte van deze gracht, werd op verschillende plaatsen toch nog eens verdiept tot op de moederbodem (zowel manueel als machinaal). De putten die met de kraan werden gegraven werden achteraf voor de veiligheid meteen terug gedicht.

Wanneer in de sleuven gestoten werd op muurwerk, werd verder gegraven met een smallere (tandenloze) kraanbak teneinde de muur zo min mogelijk te schenden en nog de mogelijkheid te hebben langsheen de muur machinaal te verdiepen. Tot tweemaal toe, een keer per sleuf, werd langsheen de muur op deze manier verdiept tot op de moederbodem. Deze putten werden uiteraard eveneens meteen gedicht.

Eens het muurwerk was vrij gelegd door de kraan, werd deze manueel opgekuist, zodat de voegen duidelijk zichtbaar werden, alsook de gebruikte bouwmaterialen. Nadien werden er foto's genomen van de structuur en werd deze opgetekend en beschreven. Ook de hoogtes werden opgemeten en na volledige afwerking van een sleuf werd deze volledig ingemeten door de landmeter.

5.3. Vondstverwerking en rapportage

Na het veldwerk werd van start gegaan met de vondstverwerking en de rapportage volgens de vastgelegde richtlijnen. Voor de registratie van de sporen en het benoemen van de foto's werd de code ANKA11 (AsseNede Kasteelstraat 2011 – aangezien het onderzoek oorspronkelijk in 2011 zou opstarten werd dit jaartal gebruikt en niet 2012) gebruikt.

De vondsten werden op het terrein verzameld in plastic zakjes die voorzien werden van een vondstenbriefje waarop alle benodigde informatie stond (datum, vindplaats, etc.....). Hierbij werd er op het terrein geen selectie gemaakt: alles wat te voorschijn kwam, werd gerecupereerd. De vondsten werden na het onderzoek gewassen, gedroogd en herverpakt. Hierbij werden de verschillende vondstcategorieën uit elkaar gehouden: keramiek apart, glas apart, metaal apart, etc... Vervolgens werden deze vondsten geteld, gewogen (op een weegschaal die nauwkeurig is tot op 1 gram) en opgelijst in een vondsteninventaris (te vinden op de DVD in bijlage). Voor de keramiek diende hiertoe nog een verdere opdeling te gebeuren per soort. Na dit alles werden de vondsten over plastieken bakken verdeeld die elk een eigen baknummer kregen. Ook deze baknummers werden opgenomen in de vondsteninventaris. Het leer en het textiel werden voorgelegd aan Jan Moens (Onroerend Erfgoed). De stalen die verkregen werden uit de bemonsteringsput werden gezeefd op zeven met een maaswijdte van 2mm. Het zeefresidu werd te drogen gelegd en achteraf summier doorzocht. Er kwamen heel wat interessante vondsten aan het licht, maar het geoefende oog van een expert zou uit deze zeefresiduen waarschijnlijk nog een zee van informatie kunnen halen. De rest van het zeefresidu werd netjes verpakt, zodat toekomstig onderzoek zeker mogelijk blijft. Als het materiaal vereiste dat er specifieke bewaringsomstandigheden moesten gehanteerd worden, dan werd dit gedaan. Zo worden het meeste leer in een emmer met water bewaard (de stukjes leer afkomstig uit de zeefstalen waren al uitgedroogd, dus een natte bewaringstoestand voor deze stukjes was niet meer nodig). Ook textiel afkomstig uit de zeefstalen werd in emmers gevuld met water gestoken. De gereinigde metaalvondsten worden samen met een zakje silicagelkorrels bewaard (deze korrels onttrekken vocht aan de omgeving en zorgen ervoor dat het metaal niet vervalt).

De foto's werden herbenoemd en opgenomen in een fotolijst. De spoorformulieren, de fotolijst en de tekeningenlijst werden met de vondsteninventaris samengebracht in een digitale inventarislijst. Vervolgens werd overgegaan tot het digitaliseren van de grondplannen en de profielen met behulp van de programma's Autocad en Illustrator. Als laatste werd het rapport geschreven.

6. BESCHRIJVING VAN DE AANGETROFFEN SPOREN, STRUCTUREN EN VONDSTEN²³

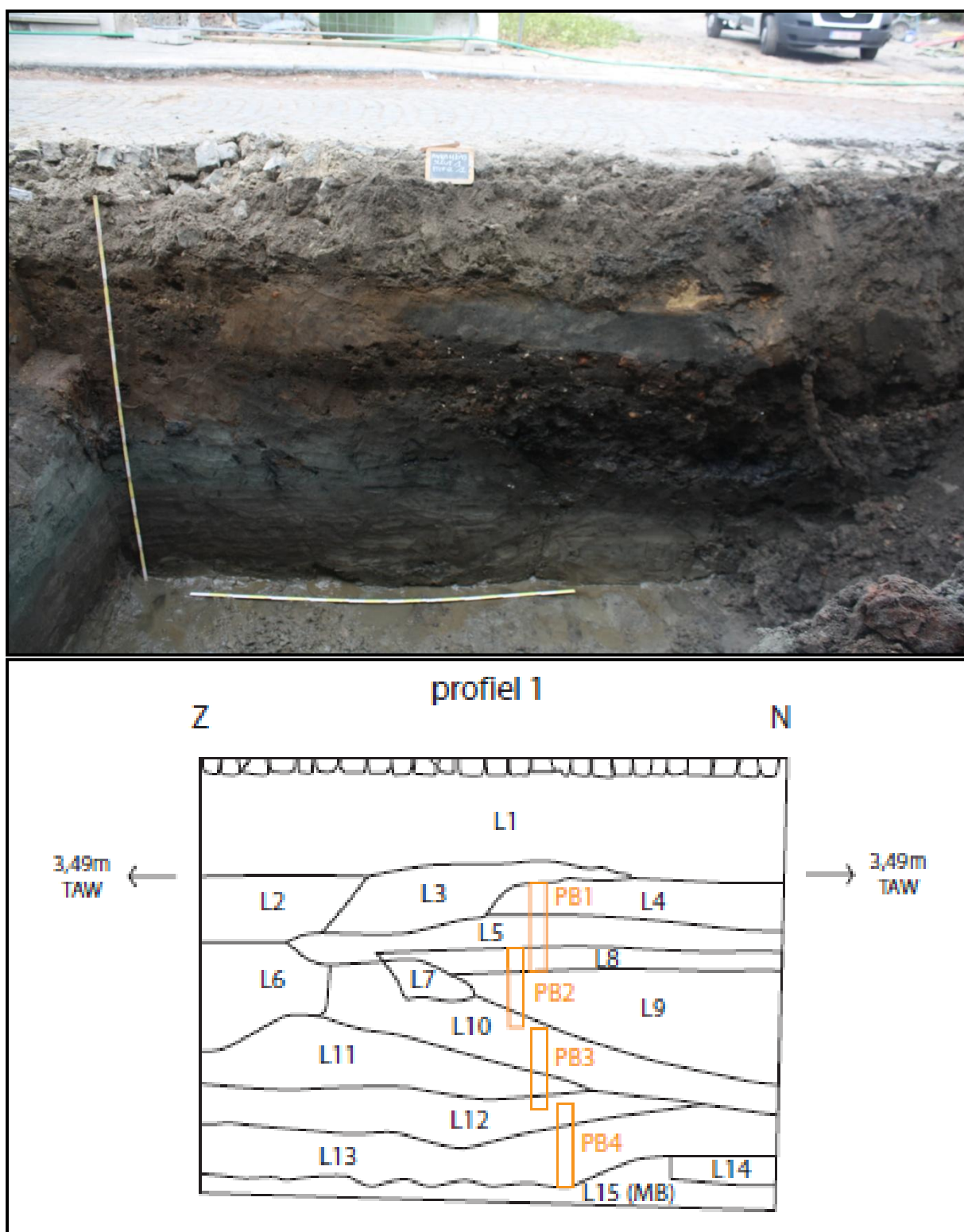
6.1. Stratigrafie

Aan het noordelijke begin van de eerste sleuf werd meteen tot op de moederbodem een profiel proper gezet (profiel 1). Dit profiel, gelegen buiten de gracht en keermuur van het kasteel, toonde volgende stratigrafie aan :

- aan de bovenzijde : het uitgebroken wegdek vertoont met daaronder een scherp afgelijnde stabiliseringslaag;
- onderliggende belangrijke lagen zijn diegenen die een vermoedelijke afvalkuil vormen (laag 5 tot laag 9). Laag 5 is een donkerbruine zandleemlaag met veel schelpengruis, bioturbatie, baksteen en redelijk wat gerecupereerd aardewerk. Laag 6 en laag 7 zijn bruine zandleemlagen. Laag 8 is een donkerbruine humeuze laag en laag 9 een grijsbruine puinige zandlaag met veel baksteenspikkels, -brokjes en -brokken en veel aardewerk;
- de onderste lagen (11 tot 15), waarbij laag 15 de gelige zandige moederbodem is, zijn allemaal van natuurlijke oorsprong. De bovenste van deze natuurlijke lagen is een blauwe zandige leemlaag. De onderliggende laag is een grijsbruine licht lemige zandlaag met duidelijke sporen van waterwerking. Waarschijnlijk werd deze gevormd door een soort van waterstroom. Een bruine zandige leemlaag met gele zandbandjes ligt daar dan nog eens onder met net boven de moederbodem een zeer vaste groenig blauwige kleilaag.

---

²³ Voor ligging van de sporen en structuren en verduidelijking bij de profielen wordt verwezen naar de overzichtsplannen achteraan in de bijlage.

Figuur 10: Foto en gedigitaliseerde tekening van profiel 1.

6.2. Beschrijving

6.2.1. Algemeen

De straat die uitgebroken diende te worden teneinde de twee sleuven te kunnen openleggen, lag op een TAW-waarde van +4,17m. De sleuven werden afgegraven tot ongeveer een diepte van +3,04m TAW, plaatselijke verdiepingen niet meegerekend. Beide sleuven waren 2,80m breed. Sleuf 1 had een lengte van ca. 95m, sleuf 2 was ongeveer 65m lang.

In onderstaande bespreking van de sporen en structuren werd geopteerd voor een functionele opdeling, eerder dan een beschrijving van oud naar jong. Eerst worden de belangrijkste sporen, zijnde de walgracht en de keermuur, besproken en vervolgens de overige sporen in volgorde van belangrijkheid.

6.2.2. De walgracht

Uit historische kaarten en eerdere opgravingen is duidelijk gebleken dat het kasteel van Andries Andries werd omgeven door een brede walgracht. Op bepaalde plaatsen was deze tot 30m breed. De belangrijkste functie van de gracht was niet zozeer defensief, als wel het weerspiegelen van de grootsheid van het kasteel zelf²⁴. Het deel van de gracht waar voor deze campagne werd opgegraven, heeft nog opengelegd tot ca. 1870. Toen werd de Kasteelstraat aangelegd en werden de overblijfselen van de postmiddeleeuwse gracht gedempt²⁵. De walgracht werd door middel van verschillende profielen onderzocht, waardoor de stratigrafische opbouw op verschillende plaatsen kon worden beschreven. De desbetreffende profielen zullen hierna apart worden besproken.

6.2.2.1. Profiel 2

6.2.2.1.1. Algemeen

De eerste laag van de gracht zelf is Laag 6, bovenliggende lagen zijn ophogingspakketten en een stabiliseringslaag. Langsheen dit profiel werd manueel tot op de moederbodem verdiept. Door het snel stijgende grondwater echter, is de moederbodem niet echt meer goed zichtbaar op figuur 11.

---

²⁴ Baete F., De Decker S. en De Vleeschauwer M. 2002, pp. 28-29.

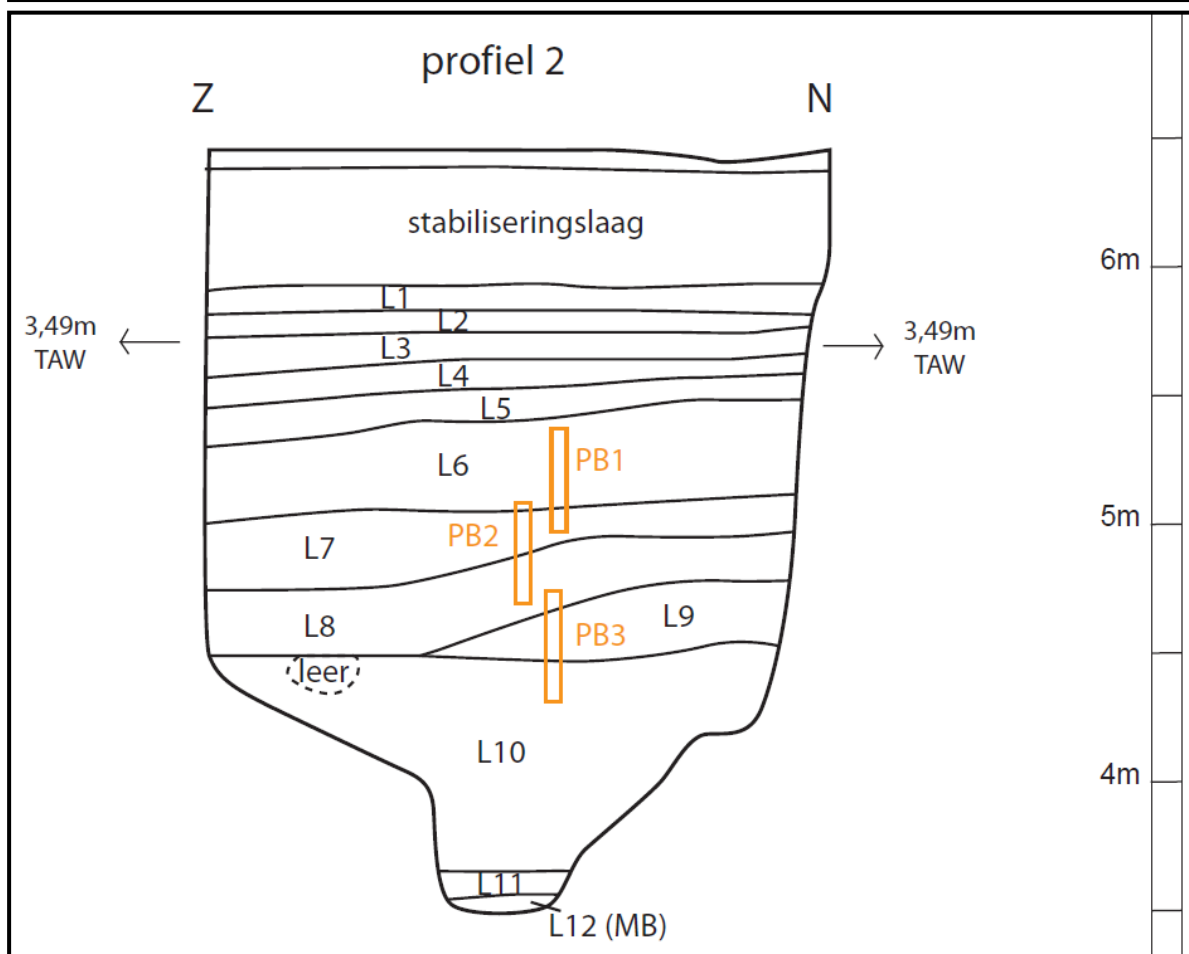
²⁵ Informatie verkregen na telefonisch gesprek met Sam De Decker

6.2.2.1.2. Beschrijving

- Laag 6 (+3,085 tot +2,805m TAW): een donkerbruine laag bestaande uit vrij los korrelig licht lemig zand. Ze bevatte veel schelpenmateriaal, alsook keramiek en metaal.
- Laag 7 (+2,805 tot +2,565/+2,685m TAW): een grijze laag bestaande uit vrij los korrelig licht lemig zand. De inclusies bestonden uit een weinig kalkmortelspikkels.
- Laag 8 (+2,565 tot +2,325/+2,525m TAW): een donkergrijze laag bestaande uit vrij vaste vette zandige leem die af en toe wordt afgewisseld met fijne zandige laagjes. De inclusies bestonden uit recente houtresten zoals takjes en wat bouw materiaal (baksteenbrokken).
- Laag 9 (+2,525 tot +2,265m TAW): een donkergrijze laag bestaande uit zandige leem. Wat betreft de inclusies gaat het om weinig baksteenbrokken.
- Laag 10 (+2,325 tot 1,485m TAW): een bruine laag bestaande uit zandige leem. Ook hier zaten weinig baksteenbrokken in.
- Laag 11 (+1,485 tot +1,385m TAW): een zandige puinlaag.
- Laag 12 (beginnende vanaf +1,385m TAW) stelde de moederbodem voor die bestond uit beige geel zand.

6.2.2.1.3. Vondsten

Tijdens het verdiepen langsheen dit profiel werden in Laag 8 vrij grote stukken leer verzameld. Het gaat om 7 verschillende stukken, waaronder een paar schoenzolen en waarschijnlijk een paar stukken die eveneens kunnen toegeschreven worden aan de schoenproductie. Verder waren er ook nog grotere stukken leer waarvan de toewijzing nog onduidelijk is. Ook een reepje textiel werd gerecupereerd. Het lapje (rode?) stof vertoont een reeks kleine gaatjes die waarschijnlijk als naaigaatjes geïnterpreteerd kunnen worden.

Figuur 11: : Foto en gedigitaliseerde tekening van profiel 2.

6.2.2.2. Profiel 3, 4, 5 en 6

6.2.2.2.1. Algemeen

Deze profielen werden verkregen door het uitgraven van een (bemonsterings)put van 2m op 1m. Deze werd per 20cm verdiept. Per verdieping werden 5 bemonsteringsemmers gevuld, in de hoop dat het uitzeven ervan meer informatie zou opleveren omtrent de opvullingsgeschiedenis van de walgracht. Door het snelstijgende grondwater kon de put niet voltooid worden tot op de moederbodem.

Figuur 12: Profiel 3, noordprofiel van de bemonsteringsput.

Figuur 13: Profiel 4, westprofiel van de bemonsteringsput.

Figuur 14: Profiel 5, zuidprofiel van de bemonsteringsput.

Figuur 15: Profiel 6, oostprofiel van de bemonsteringsput.

6.2.2.2. Beschrijving

- Laag 1: deze laag wordt gevormd door vrij los puinig zand. De inclusies bestonden uit vrij veel mosselschelpen en vrij veel baksteenbrokken. Ook keramiek en flessenhalzen konden opgemerkt worden
- Laag 2: een vrij losse grijze zandlaag. Er werden zeer weinig inclusies (keramiek, baksteen en schelpen) in teruggevonden.
- Laag 3: een organisch (veen)bandje, donkerbruin tot zwart van kleur. Wat betreft de inclusies kan slechts gesproken worden over keramiek.
- Laag 4: een lichtgrijs leembandje met veel baksteen- en kalkmortelbrokjes.
- Laag 5: een blauwig grijze puinige zandlaag met veel glas-, keramiek- en bouwmaterialspikkels.
- Laag 6: een lichtgrijze puinige zandlaag met weinig schelpengruis en vrij veel baksteenspikkels/-brokjes.
- Laag 7: een beigig grijs puinige zandlaag met vrij veel kalkmortel- en baksteenspikkels en vrij veel schelpengruis.
- Laag 8: een vrij losse grijze lemige zandlaag met vrij veel keramiek, baksteen en weinig schelpengruis.
- Laag 9: een vrij losse bruingrijze lemige zandlaag met vrij veel baksteen en schelpengruis.

- Laag 10: een vrij losse bruinig oranje zandlaag.
- Laag 11: een vrij losse blauwig grijze zandlaag met vrij weinig schelpengruis.

6.2.2.2.3. Vondsten

Zoals hierboven al vermeld werd er via deze bemonsteringsput getracht een beter inzicht te krijgen in de chronologische opbouw van de gracht. Vijf monsteremmers werden per verdieping van 20cm gevuld en later uitgezeefd. Deze zeefstalen leverden heel wat materiaal op, maar toonden helaas niet echt variaties in het vondstenmateriaal aan.

- Keramiek:

	+3,265 tot +3,065m TAW	+3,065 tot +2,865m TAW	+2,865 tot +2,665m TAW	+2,665 tot +2,465m TAW	+2,46 tot 2,265m TAW
Rood	46,40%	51,20%	74,60%	56,30%	61,70%
Ind. Wit	39,10%	25,60%	19,50%	36,30%	28%
Wit aw	2,90%	18,60%	5,90%	3,70%	6,60%
Steeng.	11,60%	0%	0%	3,70%	2,80%
Faience	0%	4,60%	0%	0%	0,90%

Tabel 1 : De visuele weergave van de gerecupereerde keramiek.

Bovenstaande tabel visualiseert het aardewerk dat gevonden werd in de verschillende verdieplingslagen. Een duidelijke chronologische tendens komt hieruit niet naar voor. Wel wordt duidelijk dat het rode aardewerk de dominante aardewerksoort is in alle lagen. Het gaat hier in het merendeel van de gevallen om aan beide zijden volledig geglazuurd aardewerk. Een datering vanaf de 17de eeuw is van toepassing.

De tweede dominante aardewerksoort is eveneens in alle lagen dezelfde, namelijk het industrieel wit aardewerk. Deze soort werd in Engeland vanaf de 18de eeuw geproduceerd en in de rest van Europa pas vanaf het begin van de 19de eeuw (wat logisch is, aangezien dan de industriële revolutie plaatsvond).

Het witte aardewerk is de derde opgemerkte aardewerksoort. Het is in mindere mate aanwezig, maar zeker niet te verwaarlozen. Dergelijk aan beide zijden volledig geglazuurd wit aardewerk kan ruwweg gedateerd worden tussen de 15de en de 19de eeuw.

Steengoed en faience zijn het minst vertegenwoordigd. Slechts 2 scherfjes Westerwaldsteengoed konden onderscheiden worden. Deze kunnen gedateerd worden

vanaf het einde van de 17de eeuw, maar behoren hoogstwaarschijnlijk eerder tot de 18de eeuw. Het overige aandeel steengoed lijkt vertegenwoordigd te worden door steengoed van minderwaardige kwaliteit (vrij zacht gebakken). Het meest “opvallende” stuk faience is een tegel die voorzien was van de beeltenis van Neptunus, aangebracht in blauwe beschildering.

- Glas

In alle lagen werd glas teruggevonden. De meest opvallende aanwezigen in deze vondstensoort waren de halzen van flessen geproduceerd in groen glas. Het lijkt te gaan om cilindervormige bier- en wijnflessen voorzien van een hoge ziel die te dateren zijn in de tweede helft van de 19de eeuw of zelfs al in de 20ste eeuw²⁶.

- Textiel

Textiel werd gerecupereerd uit de drie bovenste verdiepingen. Het gaat in alle gevallen onder andere om kleine reepjes geweven stof. Waarschijnlijk kunnen deze geïnterpreteerd worden als productieafval. In de verdieping van +3,065 tot +2,865m TAW werd eveneens een knoop teruggevonden die na een eerste bezichtiging onder de microscoop overdekt bleek te zijn met een geweven stof. Deze stof werd vermoedelijk aan de achterzijde van de knoop dichtgekleefd met een soort was. In dezelfde verdieping kunnen eveneens 2 stukjes wol vermeld worden. Bij de verdieping +2,865 tot +2,665m TAW werden ook 2 dergelijke stukjes wol teruggevonden.

- Leer

Uit alle verdiepingslagen werden er restjes leer teruggevonden. Het lijkt ook hier te gaan om productieafval.

- Tabakspijpen

In alle verdiepingslagen werden er kleine stukjes pijpensteel teruggevonden. Slechts in de onderste verdieping werd eveneens een (onvolledige) pijpenkop teruggevonden. Ook al gaat het om dergelijke kleine stukjes, de aanwezigheid ervan wijst wel op een datering vanaf de 17de eeuw.

---

²⁶ Met dank aan Maarten Bracke.

- Metaal

Naast heel wat nagels en andere ondefinieerbare metalen objecten, werden er enkele kleine, fijne en interessante objecten teruggevonden. Zowel in de verdieping +2,865 tot +2,665m TAW als in de verdieping +2,465 tot +2,265m TAW werd er een soort van sluiting/kledingooog teruggevonden die vervaardigd was in een koperlegering en tevens was verguld. Verder werd in de onderste verdieping een kleine kopspeld teruggevonden die ofwel vervaardigd was in een vergulde koperlegering, ofwel volledig uit goud. Na een snel onderzoek onder de microscoop werd niet helemaal duidelijk welke van de twee het precies was.

- Botanisch materiaal

Tijdens het uitsorteren van de zeefstalen werden er redelijk wat pitten en notenschillen gevonden. Het lijkt vooral te gaan om de schil van een okkernoot, maar af en toe ook om die van een hazelnoot. Verder werd ook een druivenpit en een kersenpit onderscheiden. Waarschijnlijk zou er voor een geoefend oog nog veel meer tevoorschijn komen uit de zeefresiduen.

- Schelpen

Heel veel schelpen werden in alle verdieplingslagen teruggevonden. Het ging vooral om mossels, in mindere mate om slakkenhuisjes en in veel mindere mate om kokkels.

- Dierlijk bot

Er werd heel weinig bot teruggevonden; als er dan al iets werd gerecupereerd ging het in het merendeel van de gevallen om zeer kleine botjes en visresten.

- Kraaltjes

Zowel op een diepte van +3,065 tot +2,865m TAW en +2,865 tot +2,665m TAW konden kraaltjes gerecupereerd worden. Het gaat om zeer kleine objecten, de ene lichtblauw en de andere donkerblauw voor de onderste verdieping en één amberkleurige voor de bovenste.

- Kurk

Op een diepte van +3,265 tot +3,065m TAW werd een volledige kurk teruggevonden. Deze wordt nu bewaard in water. Ook op een diepte van +2,465 tot +2,265m TAW werd een stukje kurk teruggevonden. Waarschijnlijk kunnen deze in verband gebracht worden met de wijn-/bierflessen.

Figuur 16: Een mogelijks vergulde kopspeld, twee kledingogen en twee kraaltjes gerecupereerd uit de bemonsteringsput.

Figuur 17: Reepjes textiel en een gestoffeerde knoop gerecupereerd uit de bemonsteringsput.

Figuur 18: Een stukje kurk, toebehorend aan een wijn- of bierfles.

6.2.2.3. Profiel 11

6.2.2.3.1. Algemeen

Dit profiel kan geïnterpreteerd worden als een dwarscoupe op de walgracht. Ze werd manueel vervaardigd en kon daarom niet tot op de moederbodem voltooid worden ten gevolge van het snelstijgend grondwater.

6.2.2.3.2. Beschrijving

- Laag 1: een licht bruinig grijze zandlaag met zeer weinig baksteenbrokjes.
- Laag 2: een grijze, losse zandlaag die aan de bovenzijde begrensd wordt door een schelpengruisbandje. De verdere inclusies bestonden uit weinig baksteen- en kalkmortelbrokjes.
- Laag 3: een donkergrijze zeer puinige zandlaag met vrij veel baksteen- en kalkmortelbrokjes.
- Laag 4: een bruinig gele zeer puinige zandlaag met zeer veel baksteen- en kalkmortelbrokjes, zeer veel houtskoolspikkels en schelpengruis.
- Laag 5: een bruine zandlaag met hier en daar een baksteenbrokje.
- Laag 6: een donkergrijze zandlaag met hier en daar een baksteenbrokje.
- Laag 7: een zeer donkergrijze zandlaag.

6.2.2.4. Profiel 15

6.2.2.4.1. Algemeen

Dit profiel bevond zich aan de oostelijke zijde van sleuf 1 waar de keermuur in het zuiden tevoorschijn komt uit deze zelfde profielwand. Het werd geregistreerd over een lengte van zowat vijf meter en overlapte zowel de zone binnen de muur als de zone buiten de muur. De eerste walgrachtlaag in dit profiel is laag 4. Alle bovenliggende lagen betreffen ophogingspakketten en stabiliseringslagen.

6.2.2.4.2. Beschrijving

- Laag 4: een donkere bruinigrijze zandlaag met zeer veel schelpengruis en baksteenbrokjes.
- Laag 5: een licht grijze zandlaag met bruine vlekken en weinig inclusies (schelpengruis en baksteenbrokjes).
- Laag 6: een donker grijze zandlaag met vrij veel baksteenbrokken en vrij weinig kalkmortelbrokjes.

- Laag 7: een donker grijze lemige zandlaag met vrij veel baksteenbrokken en vrij weinig kalkmortelbrokjes.
- Laag 8: een donker bruine zandlaag met vrij veel baksteenbrokken en vrij weinig kalkmortelbrokjes.
- Laag 9: een zeer geoxideerde puinlaag, waarschijnlijk het gevolg van het omvallen of afbreken van de muur.

Laag 9 is de laatste te beschrijven laag van de gracht. Alle hierna volgende lagen behoren niet meer tot de gracht maar tot de zone buiten de muur:

- Laag 10: blauwig groenig bruine zandlaag met weinig baksteen- en kalkmortelbrokjes.
- Laag 11: groenige zandlaag met vrij weinig baksteenbrokjes.
- Laag 12: bruinig groene zandlaag met baksteenspikkeltjes

Figuur 19: Profiel 11.

Figuur 20: Profiel 15.

6.2.2.5. Vondsten uit de gracht in het algemeen

Tijdens het openleggen van vooral sleuf 1 kon er heel veel materiaal gerecupereerd worden uit de grachtvulling, dat hieronder verder behandeld wordt. Het ging hierbij vooral om keramiek.

6.2.2.5.1. Keramiek

Opvallend was de aanwezigheid van heel veel industrieel wit aardewerk. Sommige scherven die gerecupereerd werden uit de walgracht vertoonden aan de onderzijde een stempel en het verder onderzoeken van deze stempels leverde heel wat meer informatie op. Zo kon onder andere de tekst “Société céramique Maestricht” onderscheiden worden. Dit was een bedrijf dat in 1851 werd opgericht in Maastricht en in 1859 werd overgenomen door een Belgische ingenieur. Het bedrijf bleef wel gevestigd in Maastricht en was tussen 1880 en 1930 de grootste exporteur ter wereld wat betreft het industriële witte aardewerk²⁷. Ook “Mouzin Lecat & Cie Nimy” kon worden onderscheiden. Deze fabriek was gevestigd in de Belgische stad Nimy en staat tussen 1851 en 1890 onder leiding van Jean-Pierre Mouzin en zijn zonen. De fabriek zelf bestond al sedert 1789 en in 1826 werden stoommachines in gebruik genomen. Ten tijde van de Belgische

---

²⁷ <http://www.kunstkanaal.net/kunst/societe-ceramique.html>

Revolutie kende het bedrijf wat problemen en werd ze (toch nog met winst) verkocht aan reeds bovengenoemde Jean-Pierre Mouzin²⁸.

Al het bovenstaande komt mooi overeen met het feit dat het deel van de walgracht waar werd opgegraven pas gedempt werd in 1870 tijdens de aanleg van de huidige Kasteelstraat. In ieder geval is op de Atlas der Buurtwegen (en de gelijkaardige Poppkaart) te zien dat de gracht nog open ligt rond het midden van de 19de eeuw (zie figuur 9). Dat dergelijk industrieel wit aardewerk nog aanwezig is in het vondstenassemblage van de grachtvulling tot op een diepte van +2,265m TAW duidt er eveneens op dat deze gracht nog lang na vernieling van het kasteel aanwezig was in het dorpsbeeld.

Tijdens het verdiepen naast de keermuur tot op de moederbodem aan het noordelijke uiteinde van sleuf 1 werden van helemaal onderaan de gracht enkele scherven verzameld. Het gaat om een stuk van een majolicabord, de rand met halve gietsneb van een kruik in rood aardewerk en nog een wandscherfje in rood aardewerk. Zonder twijfel zijn deze scherven te dateren in de 17de eeuw.

Figuur 21: Het aardewerk gerecupereerd uit het onderste van de walgracht.

---

²⁸ <http://www.vieuxnimy.be/history.htm>

6.2.2.5.2. Glas

Ook glas werd in grote hoeveelheden verzameld. Het ging vooral, zoals ook al beschreven werd voor de bemonsteringsput, om flessenhalzen en -bodems geproduceerd in groen glas die afkomstig waren van cilindervormige bier-en wijnflessen voorzien van een hoge ziel. Drinkglazen konden eveneens herkend worden: het gaat om een standaardtype, onderaan voorzien van een paar ribbels. De flessen en drinkglazen kunnen gedateerd worden in de tweede helft van de 19de eeuw²⁹. Ook vensterglas leek te behoren tot het assemblage. Tijdens de opgraving van het kasteel door Sam De Decker werd er wat het vensterglas betreft eigenlijk vooral stukjes lood teruggevonden (van de glas-in-lood ramen), maar niet echt veel gebruiksglas³⁰.

Figuur 22: Voorbeeld van een drinkglas.

---

²⁹ Met dank aan Maarten Bracke.

³⁰ Informatie verkregen na telefonisch contact met Sam De Decker.

6.2.2.5.3. Leer en textiel

Opvallend is dat er redelijk wat leer en textiel werd teruggevonden. Het gaat vooral om ledersnippers (productieafval van schoenen), maar ook volledige schoenzolen konden worden gerecupereerd. De objecten werden door Jan Moens bekeken en gedetermineerd. Hieruit bleek dat ook deze vondstengroep het beeld weergeeft van de keramiek: het gaat om dateringen van de 17de tot de 19de eeuw. Het textiel leek vaak toebehoord te hebben aan schoenen met textielvoering. Zie hiervoor ook de meer gedetailleerde info in de bijlage.

6.2.2.5.4. Pijpensteeltjes en -kopjes

Verder konden er een paar pijpensteeltjes en -kopjes gerecupereerd worden. De twee kopjes vertonen rondom rond de ketelopening een radering en op de hiel een stempel. Bij de ene gaat het om een 'gekroonde MC', deze kan gedateerd worden tussen 1633 en 1663. Het werd hoogstwaarschijnlijk gefabriceerd door ene Marcus Claasz te Gorinchem³¹ (Nederland). Bij de andere is nog net een 'H' zichtbaar. Hoewel de productieplaats van dit exemplaar moeilijk te achterhalen is, kan het wel sowieso in de 17de eeuw gedateerd worden op basis van de biconische ketel en de aanwezigheid van een radering³².

Figuur 23: Schoenzool.

---

³¹ <http://www.kleipijp.nl/Verzameling/pijpenkop988.htm>

³² <http://www.pijpenkabinet.nl/Artikelen/Goudse%20tabagie/art%20goudse%20tabagie.html>

Figuur 24: Leer en textiel afkomstig van een schoen met textielvoering (19de of zelfs vroege 20ste eeuw).

Figuur 25: Een meervoudige zool van een volwassen waarschijnlijk hoog schoentype met duidelijk recuperatie van leer (datering eerder 18de eeuw) en een meervoudige zool opgebouwd met spandraden van een schoen met een rechthoekige punt (datering ca. 16de-17de eeuw).

Figuur 26: De pijpenkopjes en -steeltjes in kwestie.

Figuur 27: Hielmerk gekroonde 'MC'.

Figuur 28: Hielmerk 'H'.

6.2.2.6. Besluit en overpeinzing over een brug

Uit bovenstaande beschrijvingen van de opgetekende profielen blijkt duidelijk dat geen enkel profiel gelijk is aan de rest. De gracht bestaat uit een donkerbruin tot zwart vrij humeus pakket die vaak in mindere of meerdere mate puinige pakketten bevat. Profiel 11 is in dit opzicht interessant: hierop is te zien hoe vrij homogene en lineaire grachtlagen doorsneden worden door puinige lagen. Het lijkt er precies op dat de gracht op een natuurlijke manier was dichtgeslibd en dat men deze heeft uitgebaggerd om vervolgens terug vol te storten. Enkele bijkomende dwarscoupes op de gracht waren mogelijk nuttig geweest om bijkomende stratigrafische info te genereren, maar de hoge grondwaterstand verhinderde het aanleggen ervan.

De hoop dat de vondsten meer duidelijkheid konden brengen omtrent de chronologische opbouw van de gracht, bleek ijdel te zijn. Er kon geen verschil in vondstenassemblage tussen de verschillende dieptes worden vastgesteld. Ook valt het op dat er geen enkele vondst uitsluitend kon toegewezen worden aan de 16de eeuw, toch wel de periode van de bewoning van het kasteel. Deze observatie werd ook gedaan bij de opgraving uitgevoerd door Sam De Decker van het kasteel zelf³³. Wat hier de oorzaak van is, is onduidelijk.

---

³³ Informatie verkregen na telefonisch contact met Sam De Decker.

De mogelijkheid bestond dat bij het blootleggen van de gedempte gracht eveneens resten teruggevonden zouden worden van de brug over deze gracht die leidde naar de toegangspoort van het kasteel. Helaas was dit niet het geval. Hoogstwaarschijnlijk kan men uit de afwezigheid van duidelijke resten besluiten dat het ging om een houten brug op houten palen; immers, als het een stenen brug zou zijn geweest, zouden de funderingen van de pijlers wel teruggevonden zijn geweest. De reden waarom deze palen niet werden teruggevonden zou kunnen verklaard worden door te stellen dat men de palen heeft uitgetrokken om het hout te recupereren. Uiteraard is het ook een mogelijkheid dat de sleuven zodanig gepositioneerd waren dat ze de palen net misten.

6.2.3. De keermuur

6.2.3.1. Algemeen

De keermuur had een waterkerende functie en diende dus het walgrachtwater tegen te houden. De muur bevond zich dan ook buiten de walgracht. Deze muur werd in beide sleuven aangesneden en bijna de gehele westelijke zijde hiervan werd teruggevonden en in kaart gebracht.

6.2.3.2. Beschrijving

6.2.3.2.1. Sleuf 1

In deze sleuf werd de keermuur slechts op twee plaatsen aangesneden, zowel aan het zuidelijke uiteinde als aan het noordelijke uiteinde van de sleuf. Het gaat om de twee knikpunten waar de muur afdraait om zo een nieuwe oriëntatie aan te nemen.

Aan de noordelijke zijde van de sleuf volgt deze de keermuur nog over een afstand van ongeveer vijf meter vooraleer deze afdraait. Er werd voor gekozen om helemaal op het (noordelijke) uiteinde van sleuf 1 langsheen de keermuur machinaal te verdiepen. Aanvankelijk was het de bedoeling om tot onder de muur te graven om zodoende de diepte van de fundering te achterhalen, maar door het snel stijgende grondwater en het gevaar van inkalvende wanden, werd besloten het verdiepen te stoppen van zodra de moederbodem werd bereikt. Deze bevond zich op +1,385m TAW. Er kon wel met zekerheid worden vastgesteld dat de fundering nog dieper doorloopt dan waar de moederbodem begint en de walgracht dus stopt. Dit is uiteraard logisch daar het de taak van een keermuur is het water tegen te houden. Uit deze verdieping werd duidelijk dat het om een getrapte fundering ging: de eerste 'trap' van deze fundering kon worden vastgesteld op een diepte van +1,565m TAW wat betreft de binnenzijde van de

keermuur. Vermoedelijk bevonden er zich nog meer onder de moederbodem. Aan de buitenzijde van de muur kon eveneens een trapfundering worden vastgesteld. Deze eerste trap bevond zich op een hoogte van +2,735m TAW.

De muur werd gemetseld in een correct staand metselverband wat inhoudt dat de bakstenen volgens een vast stramien werden gepositioneerd: een laag strekken boven een laag koppen en andersom. De mortel waarmee de stenen werden vastgezet kon gedetermineerd worden als vrij zandige gele kalkmortel. De bakstenen waarmee gebouwd werd, waren allen donkerrood tot oranjekleurig. Af en toe bevond er zich een geglazuurd exemplaar tussen, maar dit was hoogstwaarschijnlijk een bakfoutje te wijten aan een zoutkorst³⁴. Aan deze zijde van de sleuf was het hoogste punt van bewaring van de fundering te vinden op +3,735m TAW. Het betreft hier een steunbeer. De muur zelf was bewaard vanaf +3,435m TAW.

Figuur 29: Detailfoto van de keermuur met een correct staand metselverband.

---

³⁴ Men beschouwt dergelijke bakstenen doorgaans als misbaksels.

Aan de zuidelijke zijde van de sleuf betreft het een stuk muur die uit de sleufwand komt, uitmondt in een steunbeer en vervolgens afbuigt om dan een eindje verderop terug de sleufwand in te gaan. Het hoogst bewaarde punt aan deze zijde van de muur is +2,785m TAW wat betreft de steunbeer en +2,715m TAW wat betreft de muur zelf. Aan de binnenzijde van de keermuur kon op een hoogte van +2,655m TAW een 'trap' waargenomen worden. Ook hier lijkt het dus te gaan om een getrapte fundering, hoewel deze 'trap' zich meer dan een meter hoger bevindt dan de 'trap' die gevonden werd in het noordelijke uiteinde. Ook hier kon een correct staand metselverband worden opgemerkt, alsook de gelige zandige kalkmortel en de donkerrode tot oranjige bakstenen. Er werd gewerkt met bakstenen van verschillende afmetingen: 22,5 x 10,0 x 6,0cm; 28,0 x 14,0 x 7,0cm; 26,0 x 10,5 x 5,5 cm.

Figuur 30: De keermuur aan het noordelijke uiteinde van sleuf 1.

Figuur 31: De keermuur aan het zuidelijke uiteinde van sleuf 1.

6.2.3.2.2. Sleuf 2

In deze sleuf kon de keermuur waargenomen worden over zijn gehele westelijke lengte. Het gaat hier uiteraard om de buitenzijde van de muur, dus niet de zijde van de walgracht. De muur is ook hier in correct staand metselverband opgebouwd. De muur was bewaard tot op een hoogte tussen de +2,985m TAW en +2,845m TAW. Een trapfundering kon hier zeer duidelijk opgemerkt worden op een diepte van +2,775m TAW tot +2,825m TAW. Om de drie meter werd een steunbeer ingetekend. Deze steunberen bestonden niet uit 1 blok, ze werden tegelijkertijd met en over de muur gemetst. De muur loopt er dus niet tegen, maar eronder door. De mortel waarmee de muur gevoegd werd bestaat ook hier uit gelig beige kalkzandmortel met vrij veel kalkstipjes. De bakstenen waarvan gebruik werd gemaakt varieerden in grootte tussen 23,0 x 11,0 x 6,0cm, 22,0 x 10,7 x 6,3cm en 23,0 x 11,0 x 6,5cm. De hoogtes van de nog bewaarde steunberen schommelen tussen +2,835m TAW en +3,225m TAW. Ook in deze sleuf werd er op een bepaald moment tot op de moederbodem verdiept langsheen de keermuur. Hier werd geen getrapte fundering zichtbaar.

Meer naar het noordelijke uiteinde van de sleuf wordt de rioolbuis vlak boven de muur zichtbaar in de profielwand. Hierdoor werd de muur uiteraard zwaar verstoord/afgebroken. Vanaf hier kon dan ook enkel vastgesteld worden dat de muur er nog zat in het profiel van de sleufwand.

Figuur 32: De buitenzijde van de keermuur met steunberen op regelmatige afstand, zoals aangetroffen in sleuf 2.

Figuur 32: Detail van de de keermuur in sleuf 2 met verstoring door een bovengelegen rioolbuis.

6.2.3.3. Poortgebouw

De verwachting bestond dat in sleuf 2 resten van een poortgebouw zouden worden teruggevonden, als toegang aan de buitenzijde van de gracht tot de brug die naar het kasteel leidde. Er werden echter geen sporen aangetroffen die wijzen op een poortgebouw. Verschillende redenen kunnen hiervoor de oorzaak zijn:

- Er is nooit een poortgebouw geweest.
- Het gebouw is volledig afgebroken tijdens de ontmanteling van zowel kasteel als keermuur ter verkoop en hergebruik van de stenen.
- De verstoring van de vorige rioleringswerken is van dusdanige aard dat dit gebouw volledig werd verstoord/weggegraven/afgebroken.
- Het poortgebouw bevindt zich verder westwaarts, onder de huizen langsheen de Kasteelstraat.

De meest waarschijnlijke optie is dat er geen poortgebouw was aan deze zijde, de beschikbare historische kaarten van het kasteel lijken dit ook aan te geven (zie de kadasterkaart uit 1660 gemaakt door landmeter De Buck, figuur 8). Er moet uiteraard wel ergens een opening geweest zijn in de keermuur waarlangs men de brug kon betreden, maar deze bevond zich zonder twijfel hoger dan wat er nog bewaard was van de keermuur.

6.2.4. Profiel 1 Laag 9: een afvalkuil?

6.2.4.1. Beschrijving

In sleuf 1 kon in profiel 1 een vermoedelijke afvalkuil afgelijnd worden. De laag had een grijsig bruine kleur en de consistentie kon als vrij los puinig zand beschreven worden. Inhoudelijk was er sprake van veel bouw materiaal, meer specifiek baksteen en kalkmortel. Ook keramiek werd in een niet te verwaarlozen hoeveelheid opgemerkt. Doordat er instortingsgevaar van het profiel bestond werd de put onmiddellijk terug gedempt na registratie en werd verwacht tijdens het openleggen van de tweede sleuf nog een kans te krijgen deze kuil van naderbij te bekijken. Wegens het inkorten van deze sleuf met 10 meter (verzekering doorgaand werfverkeer) kon dit echter niet meer gebeuren. Hierdoor kon slechts een fractie van de aanwezige keramiek verzameld worden. Profiel 1 vertoont tevens duidelijke sporen van waterwerking.

6.2.4.2. Vondsten en datering

Het gerecupereerde aardewerk bestond uit aan beide zijden volledig geglazuurd rood aardewerk en duidt op een datering in de 17de eeuw. Op basis van de randen gaat het typologisch gezien o.a. om een grape/kookpot.

Figuur 33: Profiel 1 met vermoedelijke afvalkuil.

6.2.5. S6: een natuurlijk beekje of een grachtje?

6.2.5.1. Algemeen

Aan het noordelijke uiteinde van de tweede sleuf kon nog een grachtvormige verstoring worden opgetekend. Het is niet helemaal duidelijk of het om een antropogeen of een natuurlijk spoor gaat. Het is wel een feit dat er geen aardewerk of dergelijke meer kon worden gerecupereerd uit dit spoor.

6.2.5.2. Beschrijving

Het gaat om gevlekt grijs lichtbruin lemig zand met weinig houtskoolspikkels. Daarbovenop lag er een zwartere donkergrijze lemige zandlaag met baksteenspikkels, houtskoolspikkels en schelpengruis. Rondom dit spoor was de moederbodem zeer licht bruinig wit zand. Op figuur 34 is het bovenste deel van het profiel zichtbaar waaruit duidelijk blijkt dat het grachtje op z'n breedst zo'n 1,50m breed was. De poging om een volledig profiel te verkrijgen van dit spoor (zie figuur 35) werd verijdeld door het te snel inkalven van de profielwand. Toch is nog te zien dat het om een langwerpige afgeronde onderkant gaat.

Figuur 34: S6.

Figuur 35: Dit stuk profiel met een doorsnede van S6 kon nog net gefotografeerd worden vooraleer het inkalfde.

6.2.6. S1, S2 en S3: een recent gootje

Deze drie spoornummers vormden samen een recent gootje die eigenlijk helemaal niks te maken heeft met de keermuur of de walgracht en dat eigenlijk geen belang heeft voor het onderzoek. Hoogstwaarschijnlijk behoorde deze constructie toe aan één of twee van de huizen in de Kasteelstraat.

Figuur 36: Het recente gootje S1-S2-S3.

7. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE VINDPLAATS

De twee belangrijkste sporen van de opgraving, de keermuur en de walgracht, behoorden tot het kasteelcomplex van Andries Andries, gebouwd in de 16de eeuw. Het teruggevonden materiaal uit de gracht is te dateren vanaf de 17de tot de 19de eeuw. Uit de bewoningsperiode van het kasteel zelf werd in de gracht dus geen materiaal teruggevonden. Dit deel van de kasteelgracht lag nog open tot in 1875 toen de straat werd aangelegd als rechte verbinding van de dorpskern naar het station.

De bakstenen keermuur aan de buitenzijde van de slotgracht werd na verval van het kasteel in grote mate afgebroken, de stenen werden verkocht voor herbruik. Bij aanleg van de huidige Kasteelstraat eind 19de eeuw en bij rioleringswerken eind 20ste eeuw werd hij nogmaals afgetopt tot ca. grondwaterniveau, vandaar dat enkel de onderste fundering van deze muur is bewaard gebleven. De sporen van een poortconstructie, als deze er al was, ter hoogte van de brug aan de buitenzijde van de gracht, moeten hoger gelegen hebben en zijn niet meer aanwezig. Sporen van deze brug werden eveneens niet aangetroffen.

8. SYNTHESE

In het kader van de geplande rioleringswerken in de Kasteelstraat te Assenede (provincie Oost-Vlaanderen) voerde een team van Monument Vandekerckhove nv tussen 17 april en 8 mei 2012 een archeologische opgraving uit in een gedeelte van de straat. Opdrachtgever voor het onderzoek was de gemeente Assenede. Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de bijzondere voorschriften opgesteld door Onroerend Erfgoed, dat op basis van de ligging van de site vlakbij een gekende 16de-eeuwse kasteelsite een voorafgaande opgraving oplegde van zo'n 100 strekkende meter in de straat. Om de mobiliteit in de straat te garanderen werd het onderzoek uitgevoerd door middel van twee lange, smalle sleuven en niet in 1 werkput.

De verwachtingen die gekoesterd werden voor de opgraving werden slechts ten dele ingelost. Zo werden de keermuur en de walgracht van het 16de-eeuwse kasteel van Andries Andries wel blootgelegd, maar werd geen spoor teruggevonden van een poortgebouw of een brug. Het is heel goed mogelijk dat er nooit een poortgebouw is geweest, maar een brug was er zonder twijfel wel. Er wordt vermoed dat het om een houten brug op pijlers ging en dat de sleuven ofwel zodanig gepositioneerd waren dat ze de pijlerrijen niet aansneden, ofwel dat de pijlers in vroegere tijden werden uitgetrokken en dus niet meer aanwezig zijn.

De mobiele vondsten die gedaan werden leverden niet echt veel informatie op wat betreft de chronologische opbouw van de walgracht. Vondsten van de 17de eeuw tot de 19de eeuw komen door elkaar voor over de gehele diepte van de gracht, de vulling gaat dus niet terug tot de bewoningsperiode van het gebouw. Er wordt wel opgemerkt dat wegens instortingsgevaar en wateroverlast in de smalle sleuven de moederbodem slechts op twee plaatsen bereikt werd, en dus de helemaal onderste lagen van de gracht slechts beperkt werden aangesneden. Hoewel er enkele interessante vondstcategorieën werden aangetroffen (ondermeer keramiek, leer, textiel, zaden en vruchten) lijkt verder gedetailleerd onderzoek hierop niet aangewezen, net omdat ze gevonden werden in de 'gerommelde' grachtvulling, die bovendien niet teruggaat tot de bloeiperiode van het kasteel.

De weinige sporen aan de buitenzijde van de keermuur leverden geen wezenlijke nieuwe informatie op met betrekking tot het kasteel en de geschiedenis van het dorpscentrum van Assenede.

9. LITERATUUR

- **Onuitgegeven bronnen**

- Gemeente Assenede 2010

Gemeente Assenede 2010, Bijzonder bestek voor de overheidsopdracht voor diensten met als voorwerp Archeologische opgravingen Kasteelstraat en Kloosterstraat (wachtbekken) te Assenede, Assenede.

- **Uitgegeven bronnen**

- Baete F., De Decker S. en De Vleesschauwer M. 2002

Baete Frank, De Decker Sam en De Vleesschauwer Marc 2002, Het 'Prinsenhof' van Assenede. Archeologisch en historisch onderzoek naar het voormalig kasteel van Assenede, In: De Twee Ambachten - jaargang 10 - nr 1 - april 2002, pp. 7-61, Assenede.

- Baete F. 2006

Baete Frank 2006, Graven in archieven. Een onderzoek naar de historische bronnen over Andries Andries en zijn kasteel, In: De Decker S. (red.) 2006, Het kasteel van Assenede. Van opgraving tot historisch landschap, pp. 27-44, Gent.

- De Decker S. 2001

De Decker Sam 2001, Het kasteel van Assenede: archeologisch onderzoek, In: De Twee Ambachten - jaargang 9 - nr 2 - oktober 2001, pp. 6-8, Assenede.

- De Decker S. 2006

De Decker Sam 2006, Het kasteel van Assenede. Van opgraving tot historisch landschap, Gent.

- De Vleesschauwer M. 1999

De Vleesschauwer Marc 1999, What's in a name: Enkele taalhistorische beschouwingen over de plaatsnaam Assenede, In: De Twee Ambachten - jaargang 7 - nr 1 - januari 1999, pp. 7-11, Assenede

- Hillaert L. 1986

Hillaert Luc 1986, Assenede. Het verhaal van vroeger, Eeklo.

- Pauwels O. 1999

Pauwels Omer 1999, Assenede tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), In: De Twee Ambachten - jaargang 7 - nr 1 - januari 1999, pp. 78-86, Assenede.

- Internetbronnen

- <http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>
- <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen>
- [http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/?startup=zg\(43002\)#](http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/?startup=zg(43002)#)
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/10290>
- <http://www.detweeambachten.be/>
- <http://www.gisoost.be/atlasbw/>
- http://www.kbr.be/collections/cart_plan/ferraris/ferraris_nl.html
- <http://www.kleipijp.nl/Verzameling/pijpenkop988.htm>
- <http://www.kunstkanaal.net/kunst/societe-ceramique.html>
- <http://www.ngi.be/gdoc/retrievingData.htm>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer>
- <http://www.pijpenkabinet.nl/Artikelen/Goudse%20tabagie/art%20goudse%20tabagie.html>
- <http://www.vieuxnimy.be/history.htm>

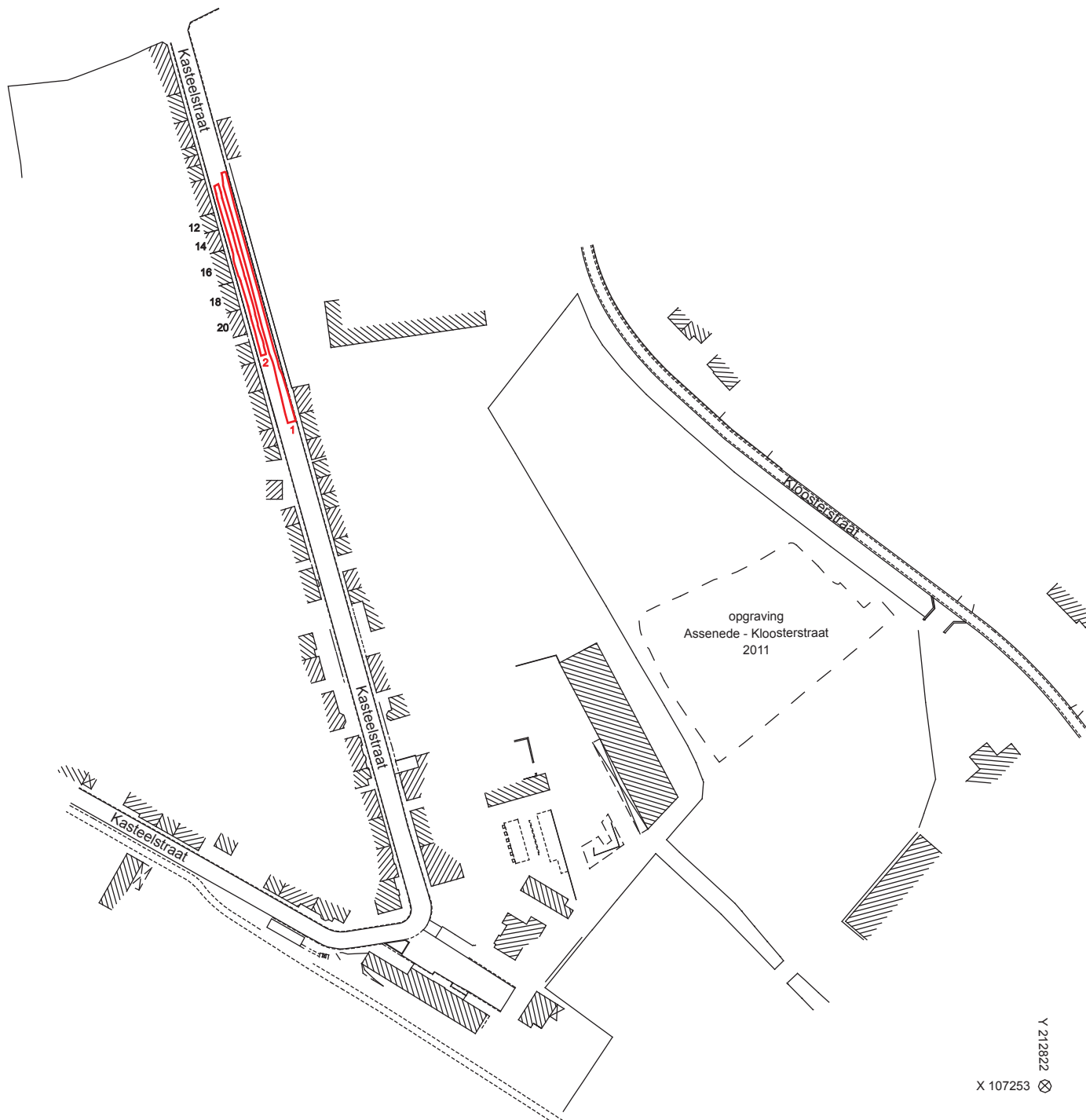
10. BIJLAGEN

- Bijlage 1: Situeringsplan
- Bijlage 2: Overzichtsplan
- Bijlage 3: Profielen 1, 2, 3, 4, 5 en 6
- Bijlage 4: Profielen 7, 9, 11, 14 en 15
- Bijlage 5: Assessment ledermateriaal
- Digitale drager met daarop alle foto's, plannen, inventarissen, dit rapport en bijlagen

⊗ X 106862

Y 213219

350m

300m

250m

200m

150m

100m

50m

0m

Archeologisch onderzoek Assenede - Kasteelstraat 2012

Situeringplan

 Sleuven

Verg.nr. 2012/043

Coördinaten in Lambert 72 ⊗

GROUP
MONUMENT

Archeologisch
onderzoek
Assenede -
Kasteelstraat
2012

Overzichtsplan

Buizen

Recent spoor

Keermuur (16de eeuw)

Walgracht (16de eeuw)

Gracht (niet dateerbaar)

Moederbodem

Bemonsteringsput

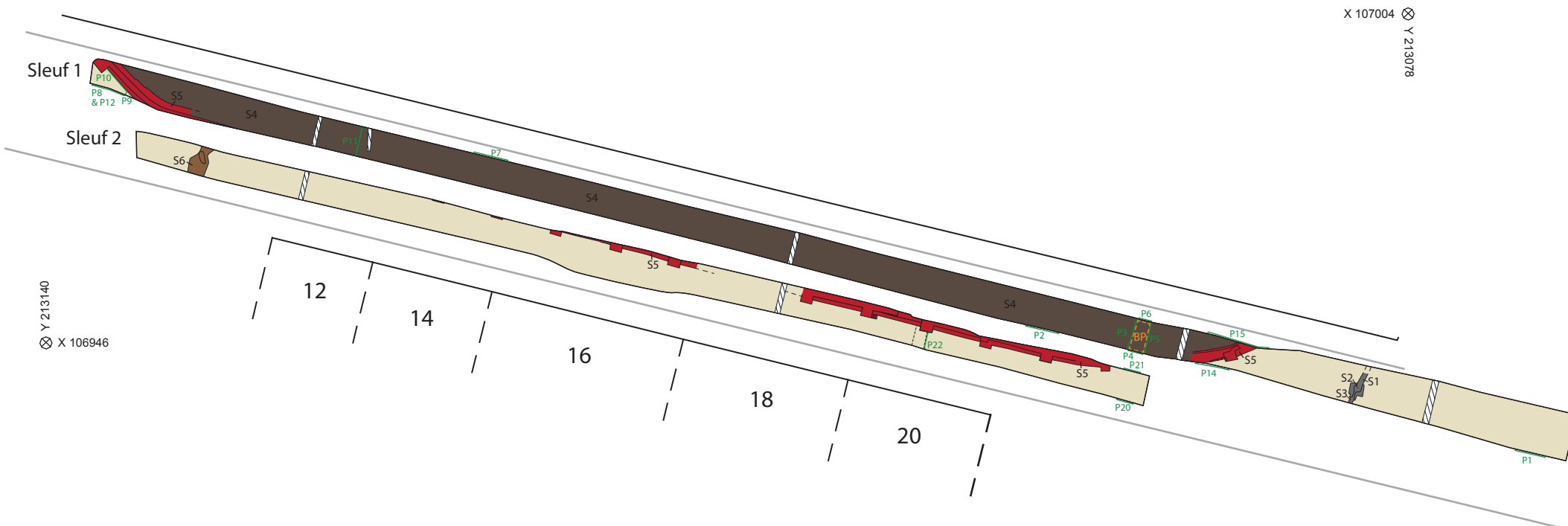
Profielen

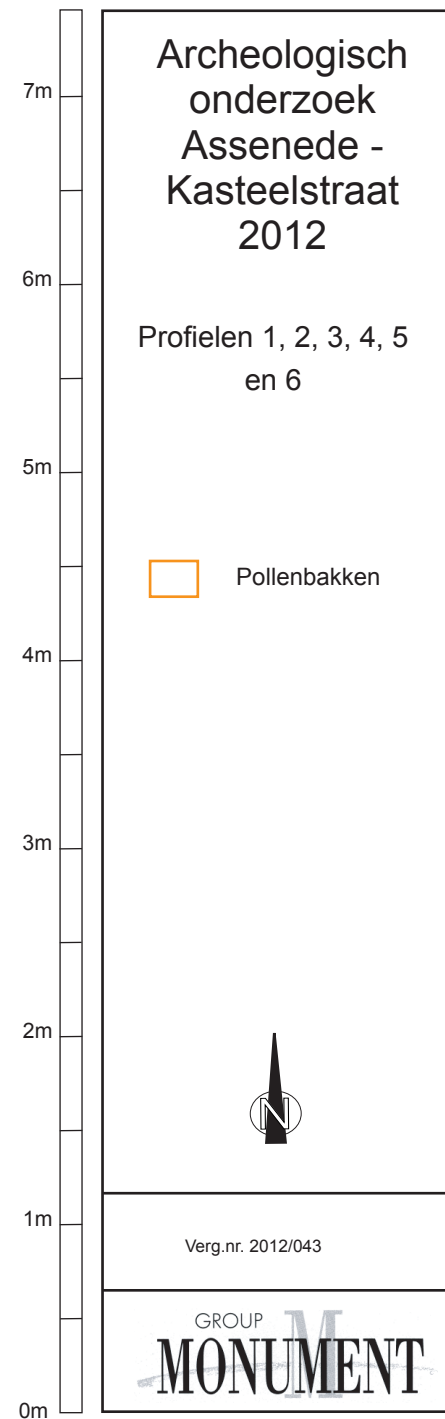
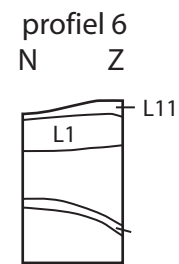
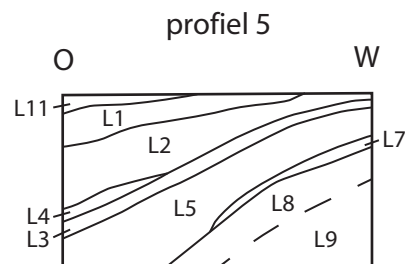
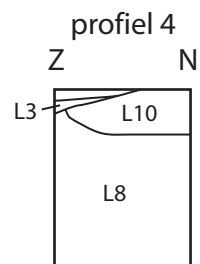
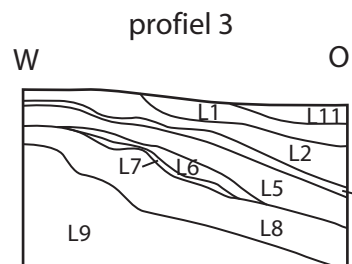
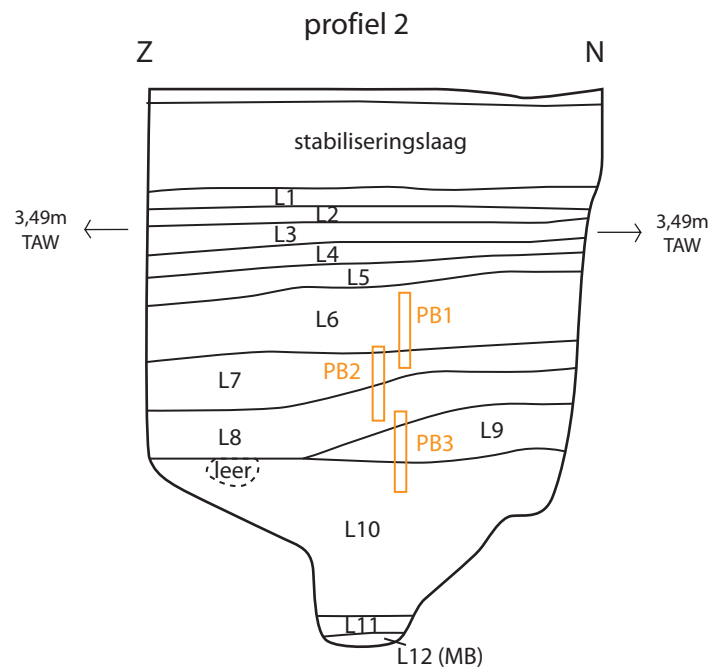
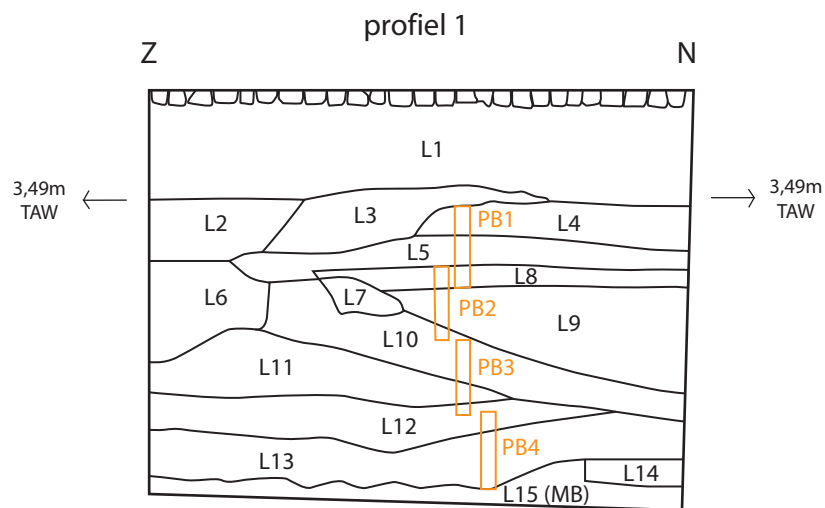

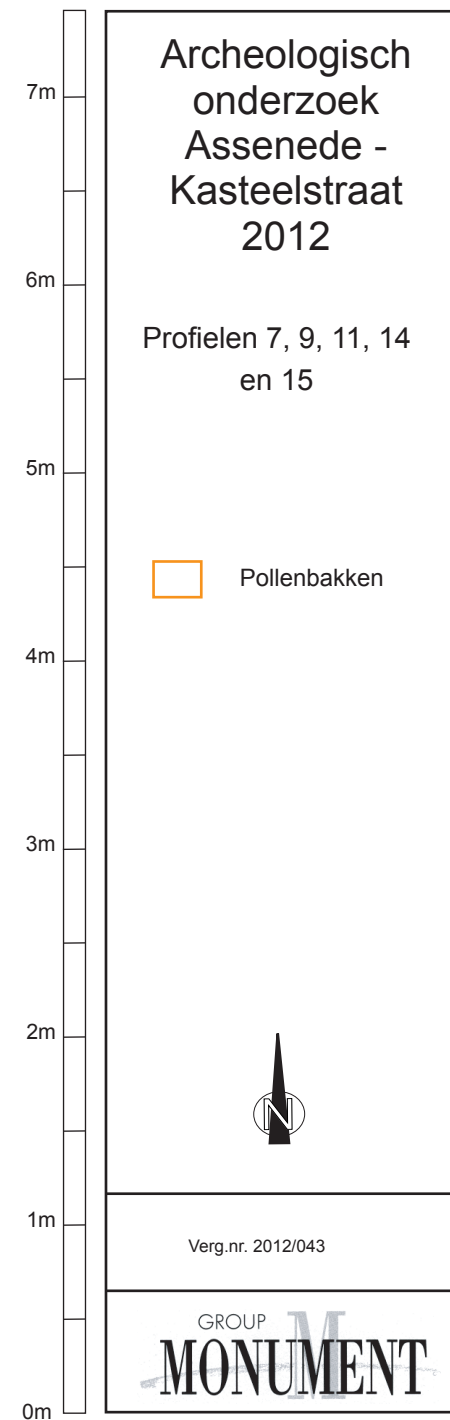
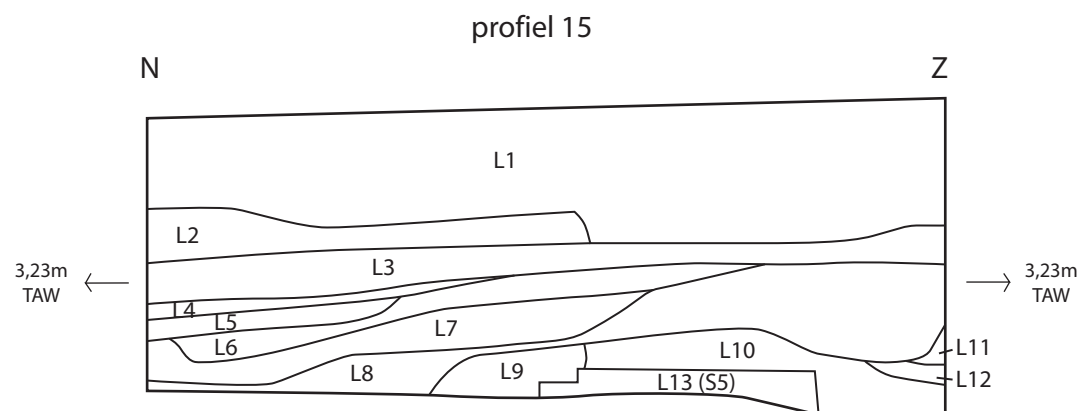
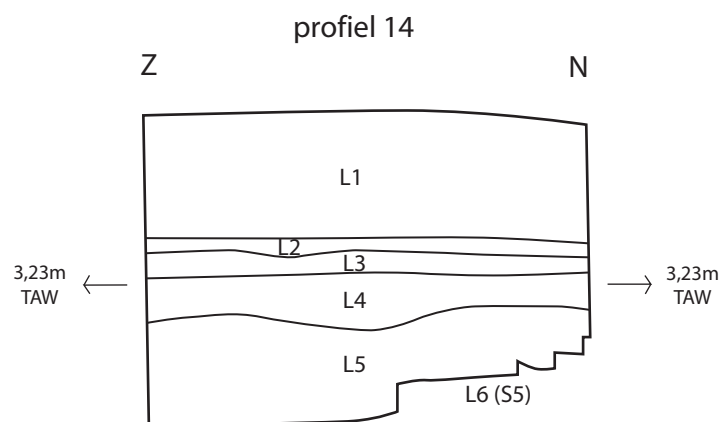
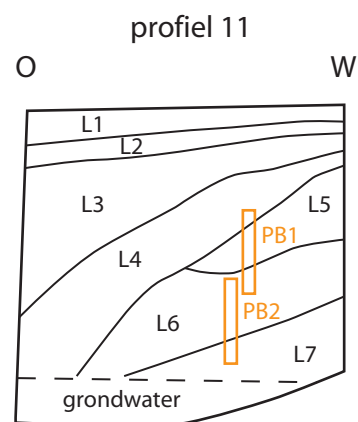
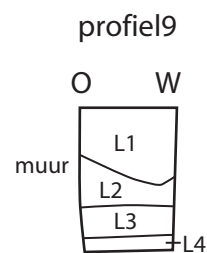
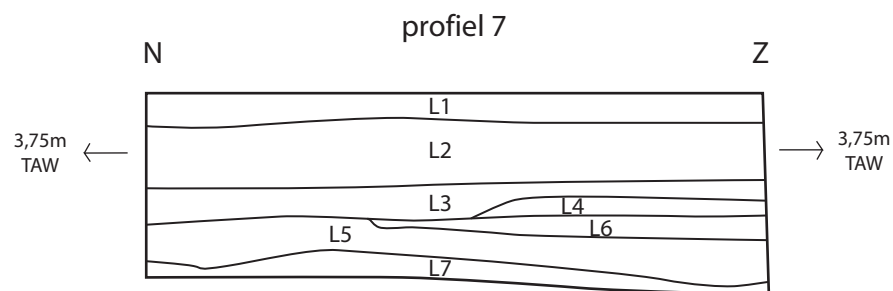
Verg.nr. 2012/043

Coördinaten in Lambert 72

GROUP
MONUMENT

Assenede – Assessment ledermateriaal
(determinatie door Jan Moens, Onroerend Erfgoed)

Alle fragmenten werden aangetroffen in spoor 4, daarom worden enkel de inventarisnummers vermeld:

- inv. 108: bovenleder (bovenzijde) van een lage schoen
- inv. 107: meervoudige zool opgebouwd met spandraden van een schoen met een rechthoekige punt; datering ca. 16de-17de eeuw
- inv. 106: meervoudige zool van een volwassen waarschijnlijk hoog schoentype met duidelijk recuperatie van leder (ze hebben leder afgesneden om voor iets anders verder te gebruiken); datering eerder 18de eeuw
- inv. 104: meervoudige zool met hiel waarvan het bovenleder werd gerecupereerd (heel duidelijk zichtbaar); datering 18de eeuw
- inv. 105: leder + textiel afkomstig van een schoen met textielvoering; 19de of zelfs vroege 20ste eeuw
- inv. 109: meervoudige zool van een 19de-eeuwse muil, mechanisch vervaardigd en gestikt
- inv. 110: snippers afgesneden van schoenen
- inv. 111: versneden ledersnippers
- inv. 112: riemfragmentjes en ledersnippers
- inv. 113: ledersnippers
- inv. 114: ledersnippers
- inv. 135: leder riemfragment

Vraag aan Jan wie het leder heeft afgesneden (leerbewerkers of gewone mens)?

Antwoord: Dit hoeft niet perse door leerbewerkers te zijn, maar kan gewoon door de normale jan-met-de-pet gebeurd zijn die verder iets kon doen met een goed stuk leder van een versleten schoen. Hoogstwaarschijnlijk is dit ook het geval en gaat het dus niet om leerbewerkers (maar dit kan natuurlijk niet helemaal uitgesloten worden).